

Regionsenter for barn og
unges psykiske helse

Helseregion Øst og Sør

Barn og unge er vår viktigste ressurs, og god psykiske helse er avgjørende for barns trivsel, mestring og fremtidsutsikter. Gjennom anvendt forskning, utdanning, formidling og tjenestestøtte arbeider RBUP for fornyelse og forbedring i tjenester for barn, unge og familier.

Oppdraget ble gjennomført ved hjelp av informasjon hovedsakelig offentlig tilgjengelig på ICDP's og Barne-, ungdoms- og familieetaten sine hjemmesider, i databaser, gjennom mail- og telefonkontakt med relevante kilder og møte med ICDP-kordinator i Barne-, ungdoms- og familie-direktoratet, Grete Flakk.

International Child Development Programme (ICDP)

Silje Bjørnstad

RBUP RAPPORT

Regionsenter for barn og
unges psykiske helse

Helseregion Øst og Sør

Regionsenter for barn og
unges psykiske helse,
Helseregion Øst og Sør

mail@r-bup.no
Sentralbord: 22 58 60 00

www.r-bup.no

Besøksadresse:
Gullhaugveien 1-3
0484 Oslo

Postadresse:
RBUP Øst og Sør
Postboks 4623 Nydalen
0405 Oslo

International Child Development Programme (ICDP)

Silje Bjørnstad

Rapport:

Regionsenter for barn og unges psykiske helse,
Helseregion Øst Sør (RBUP)

Tittel:

International Child Development Programme
(ICDP)

Forfatter:

Silje Bjørnstad

Utgitt av Regionsenter for barn og unges psykiske helse,
Helseregion Øst Sør (RBUP)
2015

Besøksadresse:

Gullhaugveien 1-3
0484 Oslo

Postboks 4623 Nydalen
0405 Oslo

Bestilling:

e-post: mail@r-bup.no
Telefon: +47 22 58 60 00

Design: RBUP

Foto: Silje Bjørnstad

Trykk: Wittusen & Jensen
Opplag: 150

ISBN: 978-82-92510-08-7 trykt utgave

ISBN: 978-82-92510-09-4 elektronisk utgave

SAMMENDRAG

International Child Development Programme (ICDP) er et psykososialt forebyggende program som tar sikte på å styrke barns oppvekstvilkår gjennom veiledning av foreldre og andre omsorgspersoner. Notatet gir en kort innføring i ICDP's hovedkomponenter, opplæringen av veiledere, materiell, de ulike modulene, forvaltningen av programmet, samt en gjennomgang av forskningsfunn hittil. Gjennomgangen av tilgjengelige evalueringer og forskning på omsorgsgivernivå indikerer at omsorgsgivere som har deltatt på ICDP opplever at programmet har vært positivt i eget og barnas liv. Flere studier/evalueringer rapporterer også om bedre samspill, og en mer positiv oppfatning av barna. Man finner også at programmet kan øke selvrefleksjon og trygghet i rollen som omsorgsgiver. ICDP kan også bidra til å styrke både barnas og omsorgsgiveres psykiske helse.

ABSTRACT

The International Child Development Programme (ICDP) is a psychosocial preventive programme directed towards parents and other caregivers, aimed at improving childhood conditions. This paper provides a brief introduction to ICDP's main components, the training of ICDP-personell, materials, the different modules, the management of the program and a review of research findings to date. The review of available evaluations and research on caregiver level indicates that caregivers who participated in the ICDP feel that the program has made a positive influence in their own and in their children's lives. They also report better interaction with their children and a more positive perception of them. Studies also find that the program can increase participants' self-reflection and confidence as caregivers. ICDP may also strengthen mental health for both caregivers and children.

INNHold

Om notatet	
Hva er ICDP?	1
Bakgrunn	1
Hovedkomponenter	2
ICDP-moduler	4
Opplæring i ICDP-programmet	4
Forvaltning av programmet	5
Rettigheter og samarbeid	5
Opplæring av trenere	6
Bruksområder og veiledere	6
Undervisningsmaterieil	6
Forskning på ICDP	7
Metode	7
Forskningsmessig kvalitet	8
Resultater	9
Pågående forskning på ICDP	14
Referanser	17
Appendiks	
Publisert/levert til publikasjon i fagfelleurderte tidsskrift	1
Nordiske studier av utfall (ikke publisert i tidsskrift)	3
Nordiske evalueringer fra veiledere	5
Rapporter og evalueringer fra ikke-nordiske land	5
Rapporter og evalueringer kun tilgjengelig på spansk	6
Studentoppgaver	7
Studier fra utenfor norden	8

HVA ER ICDP?

International Child Development Programme (ICDP) er ment å være et enkelt, helsefremmende og forebyggende program, med mål om å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke deres omsorgskompetanse. Forskning viser at barnets samspill med sine nærmeste omsorgsgivere er avgjørende for barnets helhetlige utvikling (se for eksempel Sroufe, 2005). ICDP har som sin grunntanke at den beste måten å hjelpe et barn på, er å hjelpe barnets omsorgsperson(er), og at den mest virkningsfulle strategien er å støtte og bevisstgjøre barnets stabile omsorgsnettverk (<http://www.icdp.no/om-icdp>). ICDP har som mål å:

- Å påvirke omsorgsgiverens positive opplevelse av barnet, slik at omsorgspersonen kan identifisere seg med og føle med barnet.
- Å hjelpe omsorgsgiveren til å bli bevisst barnets tilstand og behov og tilpasse omsorgen til barnets egne behov og initiativ.
- Å styrke omsorgsgiverens selvtillit.
- Å fremme en sensitiv og uttrykksfull kommunikasjon mellom omsorgsgiveren og barnet, slik at det følelsesmessige forholdet mellom de to blir positivt og utviklende.
- Å fremme et berikende og stimulerende samspill mellom omsorgsgiveren og barnet. Berike dets opplevelse av verden.
- Å utvikle og veilede barnets mestring av de oppgaver som kreves i forhold til andre mennesker og omverdenen.
- Å benytte og aktivere lokale praksisformer i barneoppdragelse og barnekultur gjennom lek, spill, sang og felles aktiviteter.

(punktene over er i sin helhet hentet fra ICDP's norske nettsider, www.icdp.no)

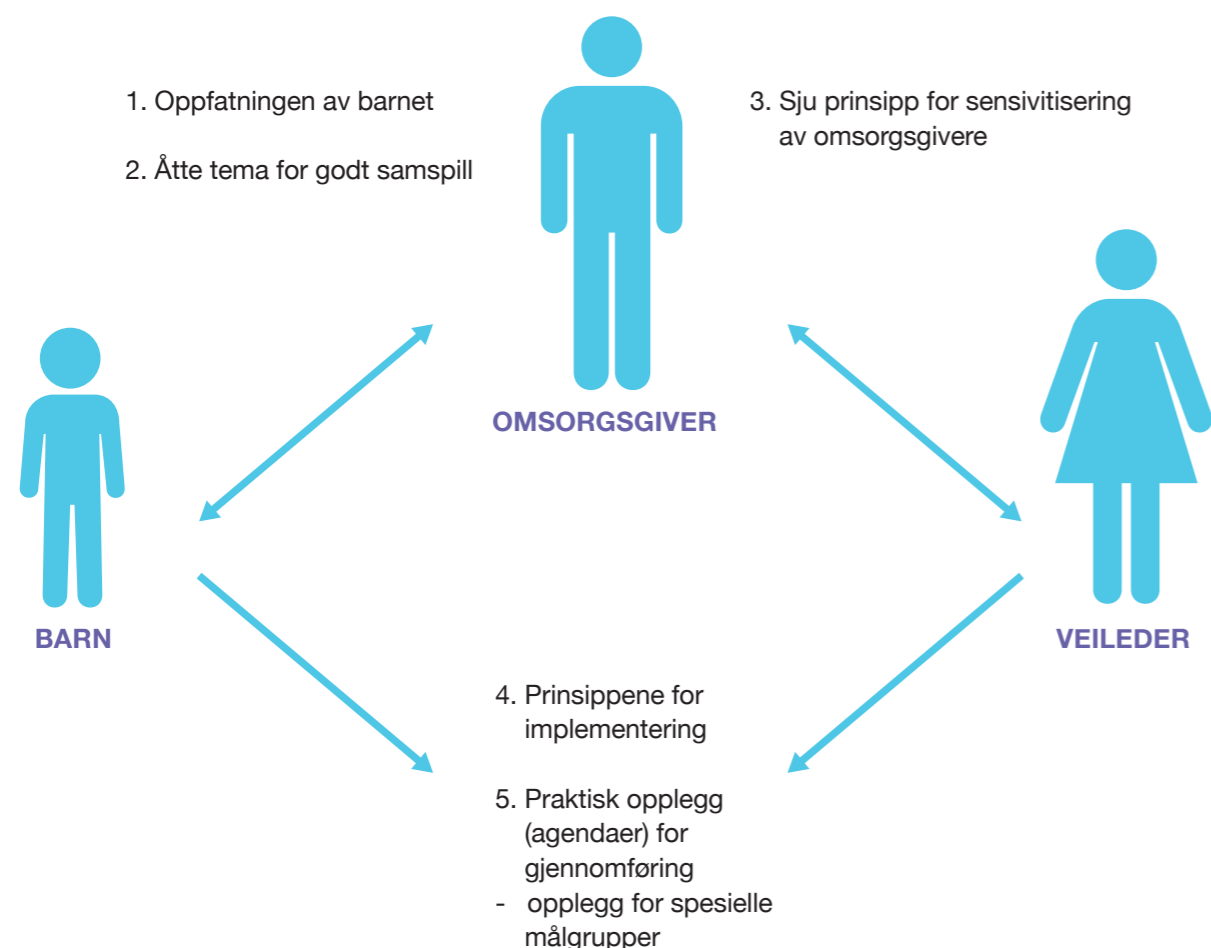
Bakgrunn

ICDP-programmet ble utviklet av professor Karsten Hundeide og professor Henning Rye ved Universitetet i Oslo. ICDP-programmet bygger på utviklingspsykologi, særlig innen tidlig kommunikasjon (Trevarten 1992, Bråten 2004, Smith og Ulvund 1999), men også teorier og forskning på deltakende mediasjon eller formidling (Klein, 1990) og kulturell utviklingspsykologi (Rogoff, 1990). Forskning rundt betydningen av samspill og assistert læring (Carew, 1990; Salsjø, 2000; Schaffer, 1998; Ramey og Ramey, 1998; Tetzchner 2001; Vygotsky, 1978; Wertsch, 1985) hadde også betydning for utviklingen av programmet (Rye, 2002).

Det økte fokuset på foreldreveiledning, samt forskningsresultater og erfaringer gjort fra Marte Meo- og «More Intelligent and Sensitive Child (MISC)»-programmet, ledet til utviklingen av ICDP-programmet (Rye, 2002).

Disse programmene tar utgangspunkt i samspillet mellom omsorgsgiver og barn, og har som målsetting å forbedre dette samspillet (Rye, 2002). Marte Meo-metoden er i stor grad rettet mot barnets emosjonelle utvikling (Hundeide, 1996), mens MISC-programmet i større grad fokuserer på barnets kognitive utvikling (Klein, 1990). Gjennom utviklingen av ICDP-programmet ønsket Hundeide og Rye bl.a. å kombinere disse perspektivene, og utvikle et universalforebyggende, ressursorientert foreldreveiledningsprogram, med mål om å støtte barns helhetlige, psykososiale utvikling (Rye, 2002).

HOVEDKOMPONENTER

Figur: Hovedkomponenter i ICDP-programmet

ICDP-programmet regnes å ha fem hovedkomponenter; oppfatningen av barnet, de tre dialoger og åtte temaer for samspill, prinsipper for sensitivering, prinsipper for implementering, samt opplegg for spesielle målgrupper (Rye, 2002; Hundeide 2007, se figur over).

Med «**Oppfatningen av barnet**» menes det at godt samspill mellom omsorgsgivere og barn er avhengig av at omsorgsgiveren har en positiv oppfatning av barnet som person, med utviklingsmuligheter, som han/hun er glad i og som han/hun kan «identifisere seg empatisk med» (empatisk identifikasjon er nært beslektet med mentaliseringsbegrepet, se Allen& Fonagy, 2006, ref. i Hundeide, 2007).

Mens oppfatningen av barnet i ICDP regnes som grunnleggende for godt samspill, har man i ICDP også utviklet «**Åtte tema for godt samspill**», som kan deles inn i **tre dialoger** (se tabell neste side). *Den emosjonelle dialogen* består av ulike tema for samspill mellom barn og omsorgsgiver som er tenkt å understøtte en god relasjon mellom dem. Ved hjelp av ulike sensitiveringsøvelser i kurset skal deltagerne bli ledet til et intimt, kjærlig forhold til de barna man har omsorg for. *Den meningsskapende dialogens* tema skal støtte og øke forståelsen av verden gjennom utvidelse av barnets erfaringsverden. Dette anses som spesielt viktig i sosialiseringen av barnet, ved at kulturelle praksiser og kunnskap

overføres til barnet, og styrker dets kognitive og moralske utvikling. *Den regulerende dialogen* skal hjelpe barnet til gradvis selvregulering, og fokuserer på positiv grensesetting, hvor barnet får gradert støtte og hjelp til å utvikle selvkontroll og forutse konsekvenser.

Tabell: De tre dialogene og åtte tema for godt samspill

DEN EMOSJONELLE DIALOGEN	1. Vis positive følelser – vis at du er glad i barnet ditt
	2. Justér deg til barnet og følg dets initiativ
	3. Snakk til barnet ditt om ting det er opptatt av og prøv å få i gang en «følelsesmessig samtale»
	4. Gi ros og anerkjennelse for det barnet klarer å gjøre
DEN MENINGSSKAPENDE DIALOGEN	5. Hjelp barnet til å samle oppmerksomheten sin, slik at dere har felles opplevelse av det som er rundt dere
	6. Gi mening til det barnet opplever av omverdenen ved å beskrive det dere opplever sammen og ved å vise følelser og entusiasme
	7. Utdyp å gi forklaringer når du opplever noe sammen med barnet ditt
DEN REGULERENDE DIALOGEN	8a. Hjelp barnet til å lære regler, grenser og verdier
	8b. Hjelp barnet til å planlegge aktiviteter steg for steg og å nå mål

De sju **sensitiveringsprinsippene** omhandler hvordan veileder forholder seg til omsorgsgiver for å forbedre spillet og relasjonen mellom omsorgsgiver og barnet. Et hovedprinsipp er at omsorgsgivere bør sensitiveres gjennom egenaktivitet og egenforståelse/refleksjon. Pålegg og instruering av omsorgsgivere anses ikke som virksomt. De syv prinsippene er som følger:

1. Å etablere et nært og tillitsfullt forhold til omsorgsgiver
2. Å fremme et positivt og utviklingsfremmende bilde og oppfatning av barnet
3. Aktivisering av deltakerne i forhold til tema: for å fremme forandring av atferd legges det vekt på egenaktivitet i form av utprøving og observasjoner av barnet
4. Påpeke og bekrefte de positive sider ved de ferdigheter som omsorgsgiver allerede besitter
5. Verbalisering og ledet bevisstgjøring av hva som er godt samspill
6. Dele erfaringer i gruppe: deltakerne forteller om sine eksempler og observasjoner og deler disse med andre deltakere i grupper
7. Personliggjort og innlevende formidlingsform: Veileder bruker et enkelt, innlevende språk med konkrete eksempler og historier

(hentet i sin helhet fra Hundeide, 2007)

Implementeringsprinsippene omhandler viktige forhold eller betingelser som bør sjekkes før ICDP gjennomføres, bl.a. støtte fra autoriteter, rammebetingelser og villighet hos mottakerne. Prinsippene er beskrevet i «Innføring i ICDP-programmet» (Hundeide, 2007).

Det praktiske opplegget rundt gjennomføringen av grupper varierer, bl.a. som følge av i hvilken regi ICDP-gruppene gjennomføres og hvem målgruppen er. Variasjoner i det praktiske opplegget vil bli beskrevet under.

ICDP-MODULER

ICDP-programmet er brukt og tilpasset en rekke ulike målgrupper, og for enkelte målgrupper er det laget eget tilleggsmateriale til basisprogrammet (for omsorgsgivere generelt) og/eller tillegg i veilederutdanningen.

- For grupper med *foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn* er det utviklet en egen håndbok i tillegg til to dvd'er hvor tema spesielt aktuelt for denne gruppen står i fokus. Over 400 personer har fått veilederopplæring i denne ICDP-modulen, kalt «minoritetsprogrammet».
- Det er utviklet en egen håndbok og drevet egen opplæring for veiledere som driver ICDP-grupper med *omsorgsgivere i fengsel*.
- Det er laget en egen DVD til bruk i ICDP-grupper med *foreldre til barn med funksjonsnedsettelse*.

I tillegg til de ulike variantene hvor man har laget tilleggsmateriale for veiledere som arbeider med spesifikke målgrupper, er det også utarbeidet en rekke prosjektevalueringer og rapporter der ICDP-veiledere har fått trening i, og anvendt ICDP-programmet (basisprogrammet eller minoritetsversjonen) overfor ulike målgrupper og tilpasset dette ut fra relevant kunnskap om denne målgruppen. Dette gjelder veiledere som arbeider i *barnevern, skole, barnehage, asylmottak, fosterfamilier, minoritetsfamilier i barnevernet og ungdom med minoritetsbakgrunn*.

Tema om vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ble innarbeidet i minoritetsprogrammet fra 2008, da regjeringen vedtok dette som tiltak i de respektive handlingsplanene mot kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og vold i nære relasjoner. I følge Stortingsmeldingen «Barndommen kommer ikke reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og unge (2014- 2017)» skal Program for foreldreveiledning (ICDP), videreutvikles og tilpasses bruk i Statens barnehus. Et eget undervisningsmaterieell for veiledere som arbeider med ICDP-grupper som tiltak mot vold i barneoppdragelsen er også under utarbeiding.

OPPLÆRING I ICDP-PROGRAMMET

ICDP-opplæring skjer på to nivå, trenernivå og veiledernivå. Sertifiserte veiledere har kompetanse til å arbeide med programmet direkte i relasjon til foreldre og andre omsorgsgivere. Treneropplæring kan tilbys til kvalifiserte veiledere. Sertifiserte trenere har kompetanse til å lære opp nye veiledere. Sertifiserte seniortrenere kan gi treneropplæring.

Det er ulike krav for å bli veileder i til basisprogrammet, minoritetsprogrammet og for ansatte i fengsel.

Basisprogrammet: 2 + 2 dager teoretisk og praktisk opplæring. Mellom bolkene blir det gitt hjemmeoppgaver hvor veilederkandidatene skal prøve ut ICDP-prinsippene i egne samspill med barn, og gjøre videoopptak av eget samspill med barn. Veilederkandidatene gjennomfører så en egen ICDP-gruppe med minimum åtte møter med foreldre og minimum seks møter dersom gruppen består av andre omsorgsgivere (ansatte ved skole, barnehage eller lignende). Veilederkandidatene deltar på to halve dager med veiledning i løpet av perioden man driver gruppe for omsorgsgivere, og leverer inn en loggbok ved gruppens slutt. ICDP Norge vedtok i sitt styremøte i mai 2014 å endre sertifiseringskravene i basisprogrammet fra fire til seks undervisningsdager for å inkludere kulturperspektivet i opplæringen. Det nye kravet gjelder fra 01.01.15.

Minoritetsprogrammet: De samme kravene som for basisprogrammet, men med 2+2+2 dager teoretisk og praktisk opplæring, minimum 12 gruppemøter med foreldre og tre hele dager med veiledning.

Veilederopplæring for ansatte i fengsel: De samme kravene som for basisprogrammet, men 2+3 dager med teoretisk og praktisk opplæring.

De ekstra dagene med teoretisk og praktisk opplæring for minoritetsprogrammet og ICDP-opplæringen for ansatte i fengsel inneholder tema spesielt relevant for disse målgruppene. ICDP-veiledere har anledning til å være med på nordiske nettverkssamlinger. Det finnes i tillegg en egen videreutdanning for veiledere, arrangert av ICDP Norge. Utdanningen kvalifiserer veiledere til å lede grupper med foreldre til barn med funksjonsnedsettelse.

Treneropplæringen:

Som ICDP- trener har en kompetanse til å arbeide med programmet direkte i relasjon til foreldre og andre omsorgsgivere, og til lære opp nye veiledere. For å bli sertifisert må følgende kriterier oppfylles:

- Være sertifisert ICDP-veileder og bruke ICDP-programmet aktivt
- Delta på 2-dagers teoretisk fordypning i ICDP-programmet
- Gjennomføre praksisprosjekt
 - Gjennomføre egen veilederopplæring av en gruppe nye veiledere
- Delta på 3-dagers samlinger med veiledning på praksisprosjekt
- Besvare skriftlig oppgave:
 - Lage en fremstilling på 4-5 sider av den teoretiske bakgrunnen for ICDP-programmet
 - Besvare 15 skriftlige spørsmål om ICDP-programmet
 - Lage en plan for opplæring av nye veiledere med beskrivelse av aktiviteter samt logg for gjennomført opplæring

Treneropplæringen er under revisjon, og det kan blant annet være aktuelt å utvide opplæringen fra to til tre dager (Flakk, personlig kommunikasjon 20.12.13).

Det finnes også ulike etterutdanningstilbud for trenere og veiledere. For å vedlikeholde trenerkompetansen forplikter ICDP- trenere seg til å delta på minimum to av tre årlige samlinger.

FORVALTNING AV PROGRAMMET

Stiftelsen ICDP ble formelt stiftet i 1992. Fra 2013 ble ICDP Norge skilt fra ICDP International. Fra 1995 samarbeidet Barne- og familiedepartementet med Karsten Hundeide og Henning Rye om ICDP-programmet som en del av Program for foreldreveiledning. I tillegg til ICDP-programmet består dette også av informasjonsmaterieell til foreldre og permen «Sammen foreldre og barn» som deles ut til foreldre via helsestasjoner. Fra 01.01.06 overførte Barne- og likestillingsdepartementet ansvaret for programmet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Departementet gir direktoratet oppdrag og ansvar for videreføring av programmet gjennom årlige tildelingsbrev. Oppdraget er knyttet til å gi alle kommuner i landet tilbud om opplæring i Program for foreldreveiledning/ICDP.

Rettigheter og samarbeid

Bufetat har ifølge avtalen med stiftelsen ICDP, Karsten Hundeide og Henning Rye, datert 28.4. 2008, rett til å tilby bruk av ICDP-programmet med tilhørende litteratur og materieell til alle landets kommuner gjennom Program for foreldreveiledning. Bufetat har en selvstendig rett til å utdanne og sertifisere trenere og veiledere, og også selvstendig rett til å videreutvikle ICDP-programmet. Samtidig er det partenes intensjon at videreutvikling av ICDP-metoden og tilknyttet materieell skal skje gjennom et samarbeid mellom partene, og slik videreutvikling skal drøftes med ICDP-stiftelsen.

Det er i dag to ulike treffpunkter mellom ICDP Norge og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). «Samarbeidsorganet» tar seg av formelle avtaler, rettigheter osv., og har møter en til to ganger i halvåret, og består av to representanter fra ledelsen i ICDP Norge samt en til to representanter fra Bufdir. «Fagutvalget» arbeider med faglig utvikling og kompetanseheving og består i utgangspunktet av en til to representanter fra Bufdir samt to representanter fra ICDP Norge, og møtes fire ganger i året. Fagutvalget har rett til å invitere med seg flere fagpersoner i saker der en finner dette hensiktsmessig. Dette er for eksempel gjort i arbeidet med revidering av treneropplæringen, der en har invitert inn seniortrenere.

Opplæring av trenere

Buudir har ansvaret for ICDP-programmet og opplæring for ansatte i statlig og kommunal sektor. Buudir utdanner primært trenere ansatt i familievernet og fagteam i det statlige barnevernet, men driver også opplæring av trenere fra andre sektorer innen statlig og kommunal sektor. ICDP Norge har drevet treneropplæring for personer som faller utenfor Bufdirs ansvarsområder og for private virksomheter. Det arrangeres annethvert år en nordisk nettverkskonferanse for de som arbeider med ICDP-programmet i Norden. Ansvaret for arrangementet går på omgang mellom de nordiske landene. Når Norge står som arrangør, samarbeider ICDP Norge og Buudir om arrangementet. Den nordiske nettverkskonferansen godkjennes også som vedlikeholdskurs for norske trenere.

BRUKSOMRÅDER OG VEILEDERE

ICDP brukes i dag som en del av primærhelsetjenesten, spesielt i helsestasjoner, i barnehage og skoler, i forebyggende barneverntiltak, blant omsorgsgivere i barne- ungdomsinstitusjoner og i krisesituasjoner som oppstår når barn blir plassert i leire eller institusjoner grunnet krig, katastrofer, misbruk eller lignende (<http://www.icdp.no/icdp-bruksomr-der>).

I desember 2013 er det rundt 160 kommuner i Norge (inkludert 14 bydeler i Oslo) som har fått eller er i ferd med å få foreldreveiledningskompetanse. Det er utdannet 85 trenere innenfor Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og rundt 2 622 sertifiserte veiledere. Veilederne arbeider i ulike tjenester i det offentlige:

- Helsestasjon/skolehelsetjeneste
- Barnehage
- Skole/SFO
- Familiesentral/forebyggende enheter
- PPT
- Barneverntjeneste
- Sosialtjeneste
- Fengsler
- I arbeid med integrering av familier med minoritetsetnisk bakgrunn, blant annet i asylmottak.
- Sykepleiere ved somatisk barneavdeling

En gjennomgang viser at det er et ønske fra myndighetene om å gjøre Program for foreldreveiledning (ICDP) landsdekkende. Det er nevnt i en rekke strategier, blant annet for å drive forebygging i barnevernet; for mangfold og integrering (integreringsarbeid med minoritetsfamilier); for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og unge; og mot bekjempelse av tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er med andre ord et ønske fra statlig hold om å satse på ICDP som tilbud overfor en rekke ulike grupper (se for eksempel: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) 2013a; BLD, 2013b; NOU 2010:7; NOU 2010:8; Regjeringens strategi for forebygging i barnevernet, 2009; St. meld nr. 6 (2012-2013); St. meld nr. 34 (2012- 2013); Rundskriv Q-16/2013; Rundskriv Q-25/2005).

Undervisningsmaterieill

Heftene «Innføring i ICDP programmet» og «ICDP-veiledere som arbeider med foreldre som har minoritetsbakgrunn» av Karsten Hundeide brukes som håndbøker for ICDP-veiledere i henholdsvis basis- og minoritetsprogrammet. Buudir kjøper heftet for basisprogrammet fra ICDP Norge til bruk for veiledere i offentlige virksomheter. Buudir vil utarbeide et eget, nytt hefte til bruk i basis- og minoritetsprogrammet i 2014, og denne ordningen vil da avsluttes.

Buudir har utarbeidet eget informasjonsmaterieill til bruk i forbindelse med ICDP, «Program for foreldreveiledning» rettet mot både foreldre og fagfolk. Materieillet består av informasjonsbrosjyre for fagfolk, foreldrebrojyre, plakat for rekruttering til foreldregruppe og tre DVDer. En DVD er til rekruttering av foreldre til minoritetsprogrammet og er laget i samarbeid med ICDP og Oslo kommune, en annen er til bruk i grupper i minoritetsprogrammet og er også utarbeidet i samarbeid med ICDP.

Det er også utarbeidet en egen DVD til arbeid med familier til barn med funksjonsnedsettelse, som nevnt over. Til bruk i selve gruppene er heftet «8 tema for godt samspill» utarbeidet for foreldre med barn aldersgruppen 1-12 år, samt ett lignende hefte for foreldre med barn i aldersgruppen 13-18 år. Heftet er oversatt til 14-15 forskjellige språk. Det er også laget en plakat med de åtte temaene for godt samspill. Materieillet kan lastes ned gratis eller bestilles via Bufdirs nettsider.

Stiftelsen ICDP har i samarbeid med Buudir også utarbeidet en DVD som kan brukes i ICDP-grupper, «Grå hverdag? Fargerikt samspill mellom barn og foreldre». Denne kan bestilles via ICDP Norges nettsider og koster 280 kroner. DVDen har to deler, hvor den første består av korte, avgrensede samspillssekvenser som illustrerer de åtte temaene, mens den andre delen inneholder flere samspillssekvenser mellom foreldre og barn i hverdagssituasjoner.

Det finnes også en engelsk håndbok for ICDP-veiledere til internasjonalt bruk tilgjengelig hos ICDP International, i tillegg til at de ulike landene hvor ICDP implementeres ofte utarbeider egne brosjyrer, hefter og annet materieill til bruk i rekruttering og i gruppene.

FORSKNING PÅ ICDP

Metode

Med tanke på ICDP's utbredelse i over 40 land finnes det få studier av programmet i fagfelleverderte tidsskrift. Studiene omtalt under er fremskaffet hovedsakelig ved hjelp av tre fremgangsmåter. Som en første oversikt ble «Evaluation Matrix 2013» benyttet (www.icdp.info/downloads). Denne oversikten er en kortfattet oppsummering av 82 rapporter, beskrivelser, studier og evalueringer av ICDP, utarbeidet av Ane-Marthe Skar ved Universitetet i Oslo. I tillegg til en rekke artikler og tekster som kun omtalte uten å undersøke endringer eller «resultater» av programmet, ble evalueringer av ICDP-implementering på veiledernivå, og flere studentarbeider fra ikke-nordiske land ikke inkludert i den videre litteraturgjennomgangen grunnet manglende relevans for oppdraget. For det andre ble det søkt på BIBSYS, SveMed+, CRISTin.no, Cochrane Library, PsycINFO, Medline, og PubMed (søkedato: 8.11.2013) med søkeordene «International Child Development Programme», og «ICDP». Igjen ble kun artikler som kun omtalte uten å undersøke endringer i forbindelse med programmet utelatt fra den videre oversikten. For det tredje ble ICDP Norge, ICDP International, ICDP-Sverige, Buudir, samt forskere og ansatte ved ulike akademiske institusjoner i Norge, tilknyttet nettverket for ICDP i forskning og høyere utdanning kontakket via e-post. Gjennom denne prosessen fremkom totalt 45 studier som omhandler evaluering av ICDP-programmet på omsorgsgiver – og barnnivå. En kort presentasjon av designet og funnene i disse er vedlagt i Appendiks.

Forskningsmessig kvalitet

Av de 45 arbeidene var fire artikler publisert i fagfelleverderte tidsskrift (Dybdahl, 2001; Sherr, Skar, Clucas, von Tetzchner, & Hundeide, 2014; Skar, von Tetzchner, Clucas & Sherr, 2014a; Skar, Sherr, Clucas, & von Tetzchner, 2014b;). Videre kan fire av arbeidene antas å ha tilfredsstillende forskningsmessig kvalitet, da ytterligere tre artikler var i trykk for publisering (Clucas, Skar, Sherr, & von Tetzchner, in press; Skar, von Tetzchner, Clucas & Sherr, in press a; Skar, von Tetzchner, Clucas. & Sherr, in press b) og en artikkel var levert til publikasjon (Skar, Abreu, & Vaughn, 2014). Implementeringen av foreldreveiledningsprogrammet «The MISC approach» i Etiopia var svært lik det som senere ble ICDP (Henning Rye, personlig kommunikasjon (e-mail) 18.12.13). En randomisert, kontrollert studie er publisert fra denne implementeringen (Klein & Rye, 2004). Studien gir indikasjoner på at intervensjoner lignende ICDP kan ha langvarig effekt på foreldre-barnrelasjoner og barns utvikling, samtidig som den ikke omhandler ICDP spesifikt, og derfor ikke er videre inkludert i oversikten.

Fem (Clucas, et al., in press; Sherr, et al., 2014; Skar et al., in press a; Skar, et al., in press b; Skar, et al., 2014a) av de åtte arbeidene som kan antas å ha tilfredsstillende forskningsmessig kvalitet har sitt utgangspunkt i evalueringen av «Program for foreldreveiledning» i Norge, utarbeidet for Barne – og likestillingsdepartementet (Sherr, Skar, Clucas, von Tetzchner & Hundeide, 2011a). Rapporten med

hovedresultatene fra alle deler av denne evalueringen er offentlig tilgjengelig på regjeringens nettsider. Evalueringen av «Program for foreldreveiledning» studerte ICDP-grupper med fire målgrupper omsorgsgivere i Norge: foreldre i den generelle befolkningen; mødre med minoritetsbakgrunn; fedre i fengsel; og foreldre til barn med funksjonsnedsettelse. Studien hadde et pre-post design med spørreskjema, med en naturlig intervensjonsgruppe og en sammenligningsgruppe, med unntak av foreldre med funksjonsnedsettelse, hvor det kun ble utført kvalitative intervjuer av deltakerne etter kurset. Det ble også utført kvalitative intervjuer av en gruppe av fedrene i fengsel og av mødrene med minoritetsbakgrunn (Skar, et al., in press a; Skar, et al., 2014a).

I de resterende 37 arbeidene som undersøker endring forbundet med ICDP-deltagelse, var det ni nordiske studier (Berggren, 2005; Fjellvang, 1997; Hundeide, 2002; Hundeide & Hillestad, 1994; Sherr, et al. 2011a; Sherr, Clucas, Skar, von Tetzchner, & Hundeide 2011b; Skar, 2013a; Skar, 2013b; Waldau, 2010;), hvor to (Sherr, et al. 2011a; Sherr et al., 2011b) er rapporter med utgangspunkt i den norske evalueringen av ICDP (Sherr, et al., 2011a). Fem studier var fra utenfor Norden på engelsk ("A preliminary report on the evaluation of the ICDP project in Angola"; Egebjerg, Hundeide & Mendes, 2000; Flakk, 2000; Larnyoh, 2012; Popo & Echeverry, 1994;), fem studier fra utenfor Norden kun tilgjengelig på spansk (Armstrong, 2007; Forero, 2010; Hernandez, Hurtado, Gomez, Aristizabal, & Montoyo, 2005; Martino, 2005; Rosero, 2005), åtte studentarbeider med utgangspunkt i ICDP-implementering i Norden (Boström & Rydholm, 2010; Forsgren, 2010; Grut & Sandnes, 2009; Lindström, 2006; Kolstad, 2009; Savosnick, 2012; Sohl, 2010; Toverud & Puja, 2010) og ti studentarbeider med ICDP-implementering fra utenfor Norden (Arnesen, 2000; Bjørnstad, 2013; Larsson & Malmgren, 2010; Toaca, 2005; Tekle, 2004; Godana, 2005; Enzabo, 2005; Selvik, 2002; Varunek, 2006; Pavlovic, 2005). «Evaluation Matrix» (www.icdp.info/downloads) ble først utarbeidet i 2013, og det har ikke tidligere vært noen fullstendig oversikt over studier av ICDP, verken i Norge eller internasjonalt. Berit H. Johnsen ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo skriver (e-mail 15.11.2013) at det er utført en rekke arbeider på master- og doktorgradsnivå på ICDP på instituttet, og at en systematisk oversikt over disse er planlagt. Ut fra det store antallet studentoppgaver og interne rapporter gjort på ICDP er det grunn til å tro at det finnes flere relevante studier som ikke har blitt funnet ved hjelp av metodene nevnt over. Etter at notatet opprinnelig ble ferdig utarbeidet i januar 2014 er det publisert nye evalueringsrapporter på ICDP's hjemmesider (www.icdp.info/downloads).

Notatet vil nå ta for seg resultatene av de 45 arbeidene som hittil er funnet, med vekt på studiene som kan antas å ha tilfredsstillende forskningsmessig kvalitet og dernest studier funn fra nordiske land.

RESULTATER

Omsorgsgivere opplever at ICDP har spilt en positiv rolle i deres og barnas liv

Gjennom intervjuer og spørreskjema av ICDP-deltagere i den norske studien av «Program for foreldreveiledning, ICDP» er det gjennomgående at foreldre i samtlige grupper opplever kurset som positivt for seg og sin familie (Sherr et al., 2011a). 83% av ICDP-deltagerne i den generelle befolkningen i opplevde en endring i seg selv, og 56 % rapporterer om en opplevd endring i familien (Sherr et al., 2011a). I en randomisert, kontrollert (ikke-publisert) studie av ICDP implementert på helsestasjoner i Bergen svarte 60% av de 45 ICDP deltagerne at de hadde hatt «mye utbytte», mens 40% svarte at de hadde hatt «svært mye» utbytte av kurset. 65% av mødrene svarte også at barnet hadde hatt «mye utbytte» av kurset, mens 7,5% svarte «svært mye» og 27% «passelig utbytte» (Hundeide & Hillestad, 1994).

Internasjonalt finner man samme tendens. For eksempel fant Dybdahl (2001) i sitt randomiserte kontrollerte studie at krigsrammede mødre i Bosnia-Herzegovina som hadde deltatt på ICDP-kurs, gjennomgående rapporterte lavere «problemskårer», mens positive karakteristika økte mer hos denne gruppen enn det som var tilfelle hos kontrollgruppen (Dybdahl, 2001). På samme måte fant man at makedonske mødre som hadde deltatt på ICDP i fokusgrupper uttrykket entusiasme over programmet, og mente at det hadde positive påvirkning både på barna, dem selv, og relasjonen mellom dem og barna (Flakk, 2000).

I en rapport til Barne- og likestillingsdepartementet om ICDP tilpasset omsorgsgivere i asylmottak, fant Hundeide (2008) at foreldre som har deltatt på ICDP i dette prosjektet i intervju var svært positive til ICDP, og fortalte om det de opplevde som viktige, positive endringer i sitt samspill overfor barna. Hundeide (2002) beskriver også hvordan ICDP-implementering på fem skoler i Sunnmøre ifølge lærerne har ført til en klar positiv endring i skolemiljøet og for samarbeidet med elevene, noe også Berggren (2005) fant etter ICDP-implementering på seks skoler i Sverige.

Omsorgsgivere rapporterer om bedre samspill mellom seg og barnet

Bedre samspill mellom omsorgsgiver og barn er et hovedmål med ICDP. Studier som tar utgangspunkt i ICDP's temaer for godt samspill finner også generelt at foreldrene i større grad rapporterer en forbedring. Foreldrene i den generelle befolkningen (Sherr, et al. 2014) rapporterte om signifikante positive endringer i utsagn som angikk seks av ICDP's åtte tema for godt samspill. Det var en positiv endring i hvilken grad de justerte seg til barnet og fulgte dets initiativ, ga ros og anerkjennelse, hjalp barnet til å samle oppmerksomheten, regulerte barnets handlinger i tråd med ICDP's tema, og ga mening til og utdypet det barnet opplevde (det var ingen endring i utsagnene som angikk i hvilken grad foreldrene viste at de elsket barnet, og i hvilken grad de snakket til barnet om ting det var opptatt av for å forsøke å få i gang en følelsesmessig samtale) (Sherr, et al., 2014). Endringene i samspill var fortsatt signifikante 6-12 måneder etter fullført ICDP-deltagelse, sammenlignet med ikke-deltagere (Skar et. al., in press b).

Mødre med minoritetsbakgrunn (Sherr, et al., 2011a) i Norge rapporterte en signifikant positiv endring i fire av ICDP's åtte tema for godt samspill; å justere seg til barnet og følge dets initiativ; å hjelpe barnet til å samle oppmerksomheten; å gi mening til det barnet opplever; og å gi positiv regulering (som å forklare barnet hvorfor noe er galt, å lytte til barnet selv om man selv er sint). Fedrene i fengsel i Norge (Sherr, et al., 2011a/Skar, et al., 2014a) rapporterte om signifikante positive endringer for tre av ICDP's tema for godt samspill, nemlig å justere seg til barnet og følge dets initiativ, hjelpe barnet til å samle oppmerksomheten, samt å utdype og gi forklaringer når de er sammen med barna sine. Å gi mening til det barnet opplever hadde en klar positiv, men ikke-signifikant endring. Det er viktig å merke seg at «minoritetsstudien» (n=31) og «fengselsstudien» (n=25) hadde klart færre antall deltagere enn studien med foreldre fra den generelle befolkningen (n=141), slik at det lavere antallet samspillstemaer med signifikant positiv endring ikke nødvendigvis tilsier at ICDP hadde en mindre effekt på samspillet i disse gruppene enn i den generelle befolkningen.

Foruten de åtte temaene for godt samspill, er det også flere andre endringer etter ICDP som kan tyde på et forbedret samspill. For eksempel trekker foreldrene i den generelle befolkningen (Sherr et al., 2011a) selv frem at de forklarer mer, er roligere og mer tålmodige med barna når de blir bedt om å skrive ned i spørreskjema hva som har endret seg. Mødrene med minoritetsbakgrunn hadde en signifikant økning i forhold til hvorvidt de synes det var grunn til å snakke til barnet sitt. I intervjudataene fra denne gruppen forteller mødrene at bruker mer tid med barna, og gir dem mer oppmerksomhet etter ICDP. Mange av mødrene fortalte også selv om hvordan disse ulike endringene også bidro til bedre forhold mellom dem selv og barnet (Sherr et al., 2011a). Generelt synes fedrene i fengsel å rapportere om et økt emosjonelt engasjement overfor barna, en mer involvert foreldrestil, en større trygghet på seg selv som omsorgsgiver og at de i mindre grad dominerer/forstyrrer i lek og samspill med barnet (Sherr et al., 2011a/Skar, et al., 2014a).

Internasjonalt fant man i Mosambik (Skar et al., 2014b) at ICDP-deltagere med høyere sannsynlighet enn ikke-deltagere rapporterte at de hjalp barnet til å samle oppmerksomheten, utdypet det barnet opplevde, justerte seg etter barnet og viste følelser og entusiasme overfor barnet. Mosambikstudien fant også at ICDP-gruppen rapporterte et skifte bort fra slag som fysisk avstraffelse, sammenlignet med ikke-deltagere (Skar et al., 2014b). På samme måte fortalte ICDP-veilederne i minoritetsgruppene i Norge at mødrene i deres grupper fortalte om at de brukte mindre fysisk avstraffelse som en følge av kurset, men at deltagerne ikke turte å rapportere om dette i spørreskjema for studien (Sherr et al., 2011a).

Interne rapporter, evalueringer og studentarbeider viser samme tendenser til at ICDP kan bidra til bedre samspill mellom omsorgsgivere og deres barn. I pre-postmålinger med spørreskjema med 16 fedre i Norge som deltok på ICDP som et forebyggende tiltak for positivt samspill og mot vold i barneoppdragelsen fant Skar (2013a) at de rapporterte om signifikant bedre kommunikasjon, en nedgang av negativ grensesetting og en økning av positiv grensesetting overfor barna sine. I en rapport til Barne- og likestillingsdepartementet om ICDP tilpasset omsorgsgivere i asylmottak, fant Hundeide (2008) at foreldre som har deltatt på ICDP i dette prosjektet under ICDP-samlingene var spesielt opptatt av positiv grensesetting som motsetning til straff og hard disiplin. I en annen kvalitativ studie med intervjuer av 17 kvinner med minoritetsbakgrunn som hadde deltatt på ICDP-kurs 5-7 år tilbake i tid, fant Savosnick (2012) at mødrenes tenkemåte og praksis overfor barna hadde endret seg fra en mer autoritær til en mer autoritativ foreldrestil, og at mødrene opplevde dette som svært positivt for spillet mellom seg og barna (Savosnick, 2012). En annen norsk evalueringsstudie basert på en kvalitativ intervjuundersøkelse, fant at barnehageansatte som hadde fått opplæring i ICDP opplevde at kurset hadde hatt positiv betydning både for den emosjonelle, den meningsskapende og den regulerende dialogen med barna i barnehagen (Grut & Sandnes, 2009) mens en annen fant at fagpersoner som arbeidet med barn med spesielle behov opplevde å bli mer sensitive overfor barna etter ICDP-veiledning (Kolstad, 2009).

Interne rapporter og evalueringer internasjonalt støtter disse funnene. I en evalueringsstudie av 145 mødre som hadde deltatt på ICDP i Colombia fant Popo og Echeverry (1994) at deltagerne endret sine holdninger til negative former for grensesetting, spesielt fysisk avstraffelse. På samme måte fant man i Sør-Afrika at ICDP-deltagere rapporterte en signifikant nedgang i bruk av negative foreldrestrategier, spesielt fysisk avstraffelse, etter ICDP (Bjørnstad, 2013). I Makedonia fant Flakk (2000) at foreldrene uttrykte at de brukte mer tid på barna, og at de roste barna mer. En intern rapport fra Angola (Egebjerg, Hundeide & Mendes, 2000) viser at ICDP kan ha lignende effekter i skolen, hvor man fant at lærerne rapporterte om bedre emosjonell kontakt, ved at de lytter mer, følger barnets initiativ, viser mer kjærlighet og mindre brutalitet enn før ICDP.

Observerte endringer i samspill mellom omsorgsgivere og barn

Av studiene som er blitt funnet på ICDP, er det kun ett studie som rapporterer funn fra direkte observasjon (video) av samspill mellom foreldre og barn med tanke på endring som følge av ICDP-kurset. I studien av ICDP for den generelle befolkningen ble det tatt opp video av 22 ICDP-deltagere og deres barn (Sherr, 2011a). Hovedkonklusjonen fra analysen av disse videoene, som ble kodet med ICDP's kodingssystem og Dyadic Parent Child Interaction Coding System (DPICS) (Forehand, 1981; Robinson & Eyberg, 1981 ref. av Skar, personlig kommunikasjon 16.12. 2013) var at det ikke var målbare endringer (Skar, personlig kommunikasjon 16.12. 2013).

I den tidligere nevnte «Bergen-studien» på helsestasjoner (Hundeide & Hillestad, 1994) filmet man samspill mellom 75 mor/barn dyader (hvorav 45 deltok på ICDP) før og etter ICDP, og fant at ICDP-deltagere viste mer positive følelser overfor barnet, bekreftet og belønnet barna i større grad, kommuniserte med barnet, og fulgte mer barnets initiativ og justerte seg til det, både sammenlignet med seg selv før ICDP og med kontrollgruppen. Man fant også at foreldrene viste en klar forbedring når det gjaldt å gi mening til, utvide barnets opplevelser og regulere barnet. Selv om tendensen til bedret samspill hos ICDP-deltagere er tydelig i Bergen-studien, er det imidlertid viktig å understreke at det ikke er blitt oppgitt signifikansnivå for de observerte endringene og forskjellene mellom gruppene.

I Colombia fant Popo og Echeverry (1994) at eksterne observatører ved hjemmebesøk observerte mer toleranse, ro og flere forklaringer fra omsorgsgivere når det ble gitt forbud, noe som hjalp barna til å akseptere grensene som ble satt. Ifølge «Evaluation Matrix» (www.icdp.info/downloads) og tilsendt materiale fra ICDP International ble det også gjort videoanalyser i flere studier i Colombia. Man konkluderer her med ICDP var forbundet med økt foreldre-barn kontakt og bedret kommunikasjon (Rosero, 2005; Hernandez et al., 2005; Armstrong, 2007). Her er det viktig å understreke at originalrapportene ikke er blitt gjennomgått, da disse kun er tilgjengelig på spansk. Det er heller ikke videre presisert hvordan økt kontakt og bedret kommunikasjon ble operasjonalisert i disse studiene.

Endringer i omsorgsgiveres oppfatning av barna

40 % av ICDP-deltagerne i den generelle befolkningen opplevde en endring hos barna etter gjennomført ICDP-kurs (Sherr, et al., 2014). De rapporterte at barnas sosiale vansker og uro hadde mindre innvirkning (reduced impact), samtidig som de rapporterte at de i større grad mestret omsorgen for barna etter ICDP. Man fant også en tendens til at foreldrene i den generelle befolkningen rapporterte at barna generelt hadde mindre uro og sosiale vansker, i tillegg til generelle vansker, disse endringene var imidlertid ikke statistisk signifikante. Sammenligningsgruppen forble uforandret eller skåret litt dårligere på disse målene i samme periode. Foreldrene vektla i egne svar i spørreskjema hvordan barna endret seg fordi den voksne hadde endret seg, at barnet virket gladere og mindre sinte, og at det var mindre konflikter i hjemmet (Sherr, et al., 2011a). Blant fedrene i fengsel fant man også lavere skårer for i hvilken grad fedrene oppfattet at barnets uro og sosiale vansker hadde en negativ innvirkning på barnet (Sherr, et al., 2011a).

Redefinering av barna, dvs. at mødrene hadde en mer positiv oppfatning av barnet og oppfattet det i større grad som en person var et tema som kom frem under intervjuene med mødrene med minoritetsbakgrunn i Norge (Skar, et. al, in press a). Samtidig rapporterte mødre med minoritetsbakgrunn i spørreskjema at barnas totale vansker økte, samt at de oppfattet at barna var mindre prososiale. Det foreslås at dette kan skyldes at foreldrene i utgangspunktet underrapporterte barnas vansker, eller at foreldrene opplever at barna nå oppfattes som «vanskeligere» fordi foreldrene selv har endret atferd overfor dem (Sherr, et al., 2011a/Skar, et. al. in press a).

Internasjonalt fant Dybdahl (2001) en (ikke-signifikant) tendens til at mødre i Bosnia-Herzegovina generelt beskrev barna på en mer positiv måte etter intervjuene. Mødre i intervensjonsgruppen rapporterte at barna hadde signifikant mindre angst sammenlignet kontrollgruppen etter ICDP. Skar og kollegaer (2014b) fant på sin side at foreldre i Mosambik som tidligere hadde deltatt på ICDP rapporterte om mindre atferdsvansker hos barna enn foreldre som ikke hadde deltatt.

Interne rapporter og evalueringer og studentarbeider viser samme tendenser til at ICDP kan bidra til en endret oppfatning av barna. I den tidligere nevnte Bergen-studien (Hundeide, 1994) fant man en tendens til at ICDP-deltagerne etter ICDP gjennomgående oppfattet barna sine på en mer positiv måte etter kurset, ved at de så barna som mer aktive, selvstendige, pågående, intelligente, sosiale, tillitsfulle, fredelige, lettere å ha med å gjøre, kjærlige og glade, men forskjellene før og etter kurs og mellom ICDP-gruppen og sammenligningsgruppen var ikke statistisk signifikante. I Angola (Egebjerg, Hundeide & Mendes, 2000) opplevde lærere at barna likte skolen bedre, hadde mer tillit til lærerne, og var mindre redde. I Sør-Afrika var ICDP-deltagere etter kurs mindre enig i utsagn som tilla barna negative intensjoner som bakgrunn for uønsket atferd (Bjørnstad, 2013).

Endring hos barna

I tillegg til foreldrerapporter av endring hos barna, finnes det også studier hvor eksterne observatører og tester har sett på barns helse og utvikling før og etter ICDP. Dybdahl (2001) fant at barn til mødrene som hadde deltatt på ICDP hadde en større vektøkning, større forbedring i kognitive evner, og ble vurdert av eksterne observatører som gladere, mindre urolige, mindre distraherbare, mindre klengete og med færre humørsvingninger enn barna i kontrollgruppen. Ifølge «Evaluation Matrix» (www.icdp.info/downloads) vurderte også eksterne observatører i Colombia (Rosero, 2005) at barn av foreldre som hadde deltatt på ICDP virket varmere (affectionate), mer sosiale og forstående; og uttrykket følelser og emosjoner i større grad.

Omsorgsgivere opplever at de er blitt mer bevisste på seg selv som omsorgsgiver og egen atferd overfor barna

Bevisstgjøring er tenkt som en viktig kilde til endring og forbedring av samspill i ICDP. I «frisvars»-svarene i studien av den generelle befolkningen trekker foreldrene selv frem en økt bevissthet som en hovedendring etter ICDP. Foreldrene som utdypet endringene i familien, vektlegger også på ulike måter at deres økte bevisstgjøring skapte en myndiggjøring (empowerment) som gjorde at de fokuserte på det positive i familien, noe som igjen bidro til et mer harmonisk familieliv (Sherr et al., 2011a). Mødre med minoritetsbakgrunn synes disse imidlertid i mindre grad å vektlegge bevisstgjøring som en viktig, sammenlignet med foreldre fra den generelle befolkningen (Skar, et al., in press a).

Interne evalueringer, rapporter og studentarbeider støtter disse funnene. Etter ICDP rapporterte flere av fedrene som deltok i ICDP som et forebyggende tiltak mot vold i barneoppdragelsen på ulike måter at de var mer bevisst overfor barnas indre liv, deres tanker og følelser (Skar, 2013a). I sin rapport finner Lindström (2006) en lignende endring etter ICDP-implementering på skoler i Sverige. Lærere trekker frem økt bevissthet og trygghet i rollen som lærer som den viktigste effekten av programmet (Lindström, 2006). Hundeide (2002) fant lignende resultater etter utprøving av ICDP på fem skoler i Sunnmøre, mens en kvalitativ intervjuundersøkelse med kvantitative tilleggsdata (spørreskjema) fant at økt bevisstgjøring og mentalisering var betydningsfullt for å styrke egen omsorgskompetanse for barnehageansatte som hadde deltatt på ICDP (Toverud & Puja, 2010).

Bjørnstad (2013) fant en økt sammenheng mellom sør-afrikanske foreldres oppfatning av barnet som en mental agent og foreldrenes bruk av hard disiplin (inkludert fysisk disiplin) etter ICDP, noe som også kan tyde på en bevisstgjøring av egen foreldreatferd, hvor foreldrenes oppfatning av barnet fikk økt betydning for hvordan de forholdt seg til det.

Foreldre opplever at de er blitt tryggere i sin rolle som omsorgsgiver

ICDP fokuserer også på at foreldrene skal kjenne seg trygge i sin egen rolle. Studien av ICDP rettet mot den generelle befolkningen fant at foreldrene som hadde deltatt på ICDP fikk økt selvtillit og en økt opplevelse av mestring i foreldrerollen, sammenlignet med foreldre som ikke hadde deltatt (Sherr et al., 2014). Effekten så ut til å vedvare 6-12 måneder etter fullført ICDP-kurs (Skar, et al. in press b). Mødrene med minoritetsbakgrunn hadde en signifikant forbedring om i hvilken grad de anså seg selv som gode omsorgsgivere (Skar et al, in press a). Fedrene i fengsel rapporterer om en tilsvarende endring i spørreskjemasvarene før og etter ICDP, og trekker i sine intervjuer frem at det å få støtte på at de er en viktig person i sine barns liv var en viktig «effekt» av programmet. Samtidig viste spørreskjema-dataene at fedrene etter intervensjonen var mindre enig i utsagnet om at de taklet det bra når barnet var ulydig (Sherr et al., 2011a; Skar et al, 2014a). Foreldrene i den generelle befolkningens trakk også frem økt trygghet som omsorgsgiver som en viktig følge av ICDP i sine frisvar i spørreskjemaet (Sherr et al., 2011a).

Foreldre rapporterer om endringer i egen psykisk helse

Foreldres psykiske helse påvirker samspill med barna. Selv om ICDP ikke fokuserer direkte på foreldrenes psykiske helse, har flere studier av ICDP også sett på i hvilken grad programmet har påvirkning også på slike faktorer. Foreldre i den generelle befolkningen i Norge skårer lavere på ensomhet både like etter, og 6-12 måneder etter ICDP (Sherr et al., 2014; Skar et al, in press b) mens mødrene i minoritets-

gruppen i Norge også rapporterte et signifikant lavere nivå av sinne og angst etter ICDP (Sherr, et al., 2011a). De kvalitative intervjuene av mødre med minoritetsbakgrunn indikerte også at ICDP hadde positive psykologiske effekter på deltakerne og deres livskvalitet. Nesten alle mødrene med minoritetsbakgrunn trakk i intervjuer frem at de var mindre stresset etter ICDP, og flere trakk frem den sosiale støtten de fikk fra å delta i programmet (Sherr et al., 2011a).

Det var i utgangspunktet forskjeller i psykisk helse mellom mødrene med minoritetsbakgrunn og foreldrene fra den generelle befolkningen, ved at mødrene med minoritetsbakgrunn skåret høyere på livstilfredshet og partnerlykke før ICDP, samtidig som de rapporterte om mer angst og depresjon og mindre sosial støtte enn foreldrene som deltok i basisversjonen (Skar et al., in press a). Etter ICDP rapporterte minoritetsgruppen om mindre angst og depresjon. Forskjellen mellom gruppene med tanke på livstilfredshet og partnerlykke ble mindre etter ICDP, ved at minoritetsgruppens skårer sank (ble forverret), mens basisgruppens skårer økte svakt (ble forbedret). På lignende måte rapporterte fedrene i fengsel om forverring av helse, livskvalitet, livstilfredshet og større enighet i at barnet ikke kunne leke alene, til forskjell fra foreldrene i den generelle befolkningen. Man fant også en interaksjonseffekt, ved at fedrene i fengsel skåret dårligere på flere andre utsagn som er forbundet med positiv foreldrestil etter ICDP, mens foreldrene i den generelle befolkningen skåret mer positivt på disse utsagnene etter ICDP. Fedrene i fengsel skåret i utgangspunktet bedre enn foreldrene i den generelle befolkningen på disse utsagnene før ICDP, slik at forskjellen mellom gruppene ble mindre etter kurset. Det er en mulighet for at foreldrene i både fengselsgruppen og i minoritetsgruppen skåret mer «realistisk» gjennom å ha vært gjennom programmet. I de kvalitative intervjuene trekker fedrene også selv frem at de er blitt mer oppmerksomme overfor barna, og mer selvreflekterende og selvkritiske. En økt sensitivitet overfor barnets behov kan ha resultert i en nedgang i hvordan de bedømmer egen foreldrekompetanse og fysisk og psykisk velvære (Skar, et al, 2014a). Bergen-studien (Hundeide & Hillestad, 1994), fant en lignende effekt, hvor de mest sårbare omsorgsgiverne først rapporterte svært positive skårer, hvorpå de etter ICDP så ble mer «realistiske» og mindre positive. Det er altså mulig at den negative endringen for minoritetsgruppen og fedrene i fengsel skyldes at foreldrene ble mer bevisst og kritiske overfor egen livssituasjon etter ICDP, og at de forverrede skårene således ikke nødvendigvis reflekterer en dårligere livssituasjon etter ICDP per se (Skar, et al., 2014a).

De internasjonale studiene understøtter de norske funnene med tanke på deltagerens psykisk helse. Krigsrammede mødrene i Bosnia-Hercegovina rapporterte om økt sosial støtte, færre traumesymptomer og økt velvære etter ICDP sammenlignet med kontrollgruppen (Dybdahl, 2001). Mødre i Mosambik som tidligere hadde deltatt på ICDP rapporterte også færre psykiske helseproblemer, bedre selvtillit og bedre livskvalitet enn sammenligningsgruppen (Skar, et al. 2014b).

Studenter ved Linköpings universitet har i flere ulike oppgaver sett på sammenhengen mellom affektbevissthet, reflekterende fungering og tilknyttede begrep (bl.a. empati og tilknytning) og ICDP-deltagelse, med blandede resultater. (Boström og Rydholm, 2011; Sohl, 2010; Forsgren, 2010). Boström og Rydholm (2011) fant en positiv (ikke-signifikant) tendens hvor 111 ungdommer mellom 18 og 22 år som hadde deltatt på ICDP-trening økte sin reflekterende fungering etter gjennomført opplæring i ICDP (Boström & Rydholm, 2011). Forsgren (2010) fant på sin side at verken affektbevissthet eller reflekterende fungering økte hos ti ungdommer som hadde deltatt på ICDP-veiledning, selv om ungdommene selv opplevde at de hadde fått nye verktøy i sine samspill med andre og til å forstå og mestre egne følelser. Hittil kan studiene med andre ord si lite entydig om i hvilken grad ICDP kan ha en virkning på deltagerens reflekterende fungering. Sohl (2010) fant at 28 deltagere som deltok i ICDP-veilederopplæring hadde en signifikant økning i empati, mens affektbevissthet ble signifikant redusert fra underveis i utdanningen til en tid etter utdanningen. Økningen i empati var forventet, mens nedgangen i affektbevissthet kan tenkes å skyldes at ICDP's fokus på følelser på målingene underveis i utdanningen skapte unaturlig høye skårer i affektbevissthet som så ble «normalisert» etter utdanningen. Målingene av alexitymi og tilknytningsmønstre var stabile. Det mangler imidlertid pre-målinger av deltagerne i denne studien, og det dermed vanskelig å si om utviklingen skyldtes ICDP.

PÅGÅENDE FORSKNING PÅ ICDP

I Umeå i Sverige foregår det et forskningsprosjekt på ICDP, med tre delstudier, hvorav det første, som går på implementeringskvalitet av ICDP og forutsetninger for dette allerede er gjennomført, og hvor en artikkel fra dette delstudiet vil bli sendt til publisering høsten 2014. Det andre delstudiet handler om satsningens innvirkning eller «impact» ved hjelp av utredningsmodellen RE-AIM. I tillegg er det planlagt en tredje studie, en såkalt «case-referent»-undersøkelse om effekter av ICDP blant foreldre og barn (Westerlund, A., personlig kommunikasjon (e-mail 6.11.13)

I Chocó, Colombia pågår det en randomisert kontrollert studie av ICDP. Studien vil se på i hvilken grad ICDP-deltagelse er forbundet med forbedrede foreldre-barn forhold og styrket foreldrekompetanse, med tanke på å redusere risikoen for hard disiplin og fysisk avstraffelse. Resultatene av studien skal være klare i slutten av 2015. Store deler av forskningsgruppen (Skar, Sherr, von Tetzchner) som gjorde den norske evalueringen leder prosjektet, i samarbeid med UNICEF Colombia.

I Chicago, USA pågår det en studie av ICDP-grupper implementert med omsorgsgivere boende i nabolag med høye voldstatistikker og lav gjennomsnittlig inntekt. Midlertidige resultater fra en pilot-studie (med pre-post spørreskjema) av dette prosjektet indikerte at 45% av omsorgsgiverne viste forbedringer i samspill og håndtering av barnet (child management), 64% rapporterte en økning i inntoning/justering (attunement) til barna, 80% økte sine skårer på «å gi forklaring», 71% rapporterte en nedgang for i hvilken grad de anså det nødvendig å anvende fysisk avstraffelse overfor barna, og 91% rapporterte en økning i selvtillit som omsorgsgivere. Foreldrene rapporterte også om en nedgang i atferds- og emosjonelle vansker hos barna. Studien planlegges å utvides med flere grupper omsorgsgivere i 2014 (Kern, 2013).

Det foregår også evalueringer av ICDP-implementering, blant annet i Brasil, men dette vil sannsynligvis resultere i en evalueringsrapport snarere enn en forskningsartikkel (Skar, personlig kommunikasjon 10.12.2013). På samme måte skriver Paul Bergman, grunnlegger av ICDP Sverige (personlig kommunikasjon 15.11.13) at det også foregår flere studier i Sverige.

Nettverket for ICDP i forskning og høyere utdanning i Norge består p.d.d. av Ingeborg Egebjerg (RBUP), Helen Christie (RBUP), Astri Johnsen (RBUP) Berit Margrethe Sandvik (Høgskolen i Telemark), Merete Hanssen (Høgskolen i Oslo og Akershus), Grethe Savosnick (Høgskolen i Oslo og Akershus), Elsa Døhlie (Diakonhjemmet høgskole), Henning Rye (Universitetet i Oslo), Erling Kokkersvold (Universitetet i Oslo), Sissel Sollied (Universitetet i Tromsø), Siri Sollied Madsen (Universitetet i Tromsø), Ingvild Kamplid (Universitetet i Tromsø) og Kirsten Sivertsen Worum (Universitetet i Tromsø).

REFERANSER

- Armstrong, N. (2007). *Evaluación Interna Programa ICDP «También soy persona»*. Hentet 1. november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>
- Arnesen, A (2000). *Barns omsorgssituasjon og utviklingsmuligheter i barnehjem i Nordvest- Russland. En studie av et tidlig intervensjonsprogram. The International Child Development Programme.*» (Hovedoppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk).
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, BLD (2013a): *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)* Hentet 1. november 2013 fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Strategi_Overgrep_m.bokmerker_revidert.pdf
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, BLD (2013b): *Satsning på barn og ungdom. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2013.* Hentet 1. november 2013 fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barn%20og%20Ungdom/Satsing%20p%c3%a5%20barn%20og%20ungdom/satsing_pa_barn2013.pdf
- Berggren, L. (2005). *Effekter på skolans arbetsmiljö och lärande.* Hentet 1.november 2013 fra http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/02/effekter_pa_skolans_arbetsmiljo_och_larande.pdf
- Bjørnstad, S. (2013). *Fra hard disiplin til regulerende dialog? Om endring av oppdragsstil etter deltagelse på International Child Development Programme (ICDP) i Sør-Afrika.* (Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, Psykologisk institutt). Hentet 16. november 2013 fra <http://www.icdp.info/evaluation-of-icdp-in-south-africa>
- Bostrøm, H. & Rydholm, P. (2010) *Does the educational program– international child development program, ICDP – affect adolescents reflective function (RF)?* (Magisteroppsats, Linköpings Universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande). Hentet 1. november fra 2013 http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/02/uppsatsen_bostr-omrydholm2.pdf
- Bråten, S. (2004): *Kommunikasjon og samspill fra fødsel til alderdom.* Oslo: Universitetsforlaget
- Carew, J.V. (1980): Experience in the development of intelligence in young children at home and in day care. *Monograph of Society for research in Child Development.* 45 (187)
- Clucas, C., Skar, A.-M. S., Sherr, L. & von Tetzchner, S. (in press). *Mothers and fathers attending the International Child Development Programme (ICDP).* The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families
- Dybdahl, R. (2003). *Children and Mothers in War: An Outcome Study of a Psychosocial Intervention Program.* Child Development. 17 (4), s. 1214-1230.DOI: 10.1111/1467-8624.00343
- Egebjerg, I., Hundeide, K. & Mendes, P. (2000). *Evaluation of the quality and effect of the ICDP program in schools in Angola.* Hentet 1. november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>.
- Enzabo, B. A. (2005). *Care and the influence of fram factors in the classroom: a case study of the teachers in one of the primary schools in Addis Ababa.* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10853>

- Fjellvang, (1997). *Undersøkelse av praktisk nytteverdi av programmet i retrospektiv*.
- Flakk, G., (2000). *ICDP Macedonia Evaluation report*.
Hentet 1.november fra 2013 <http://www.icdp.info/downloads>.
- Forero, O.S., Perczek, R. & Riaga, S. (2010). *Evaluación del proyecto «Consolidal ICDP «También soy persona» Para el Óptimodesarrollo Psicosocial de niñas y niños menores de seis años, en el departamento del Huila, Colombia»*.
Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>.
- Forsgren, L. (2010). *Do training in the ICDP programme increase affect consciousness among adolescents? Bidrar Vägledande samspel/ICDP till att öka ungas affektmedvetenhet?* (Magisteroppgave, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande) http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/03/louise_forsgren_uppsats_20100.pdf
- Godana, A. H. (2005). *Positive teacher-pupil interaction and challenging behaviours in elementary classrooms: an intervention study in an elementary school in Addis Ababa, Ethiopia*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk).
Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10834>
- Grut, H. & Standnes, T. (2009). *Opplæring av barnehageansatte i ICDP-programmet*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk).
Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32135/DuoxMasterxFinale.pdf?sequence=1>
- Hernandez, R.E.G., Hurtado, H., Gómez, Y., Aristizabal, C. A., Montoya, D. et al., (2005). *Riesgo e interacción donde se implemento el programa internacional de desarrollo infantil (ICDP) en Antiquia- Colombia*.
Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>.
- Hundeide, K. (1996) *Mediation in different cultural contexts*, i P. Klein: *Early Intervention: Cross-cultural Experiences with a Mediatonal Approach*. New York: Garland Publishing
- Hundeide, K. (2002). *Rapport fra utprøving av ICDP Programmet i fem skoler på Sunnmøre*. (Personlig kommunikasjon)
- Hundeide, K. (2007): *Innføring i ICDP Programmet*. Oslo: ICDP-stiftelsen
- Hundeide, K. (2008). *Rapport til BLD om foreldreveiledning og videreføring av ICDP Prosjektet tilpasset omsorgsgivere i asylmottak*. (Personlig kommunikasjon)
- Hundeide, K. & Hillestad (1994). *The Bergen research study*. (Personlig kommunikasjon/ oppsummert på http://www.icdp.info/var/uploaded/2013/11/2013-11-15_08-32-22_norway_1992_research_study.pdf)
- Kern, C. (2013) *International Child Development Program (ICDP) Evaluation Overview including ICDP-USA Preliminary Results (Draft – 16 Dec 2013)*. Personlig kommunikasjon, e-mail 6.1.2014)
- Kolstad, S. (2009). «*Du forstår hva jeg vil, ikke sant?*»: ICDP-programmet brukt i utviklingsarbeid i forhold til barn med spesielle behov. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk).
Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32106/lie.pdf?sequence=1>
- Klein, P. (1990): *Formidlet læring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Klein, P. S. & Rye, H. (2004) *Interaction-oriented early Intervention in Ethiopia: The MISC Approach*. *Infants & Young Children* 17 (4), 340-354.
- Laryoh, J. (2012). *Training of caregivers in the use of the ICDP principles in the developmental process of the child*.
- Larsonn, S. & Malmgren, V. (2010). *Emotional Availability Scales in Tanzania- preliminary findings*.
- Lindström, Å. (2006). *International Child Development Programmes based on a new approach to children in society*. (D-uppsats, Ørebro Universitet. Pedagogiska institutionen)
Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.se/stiftelsen-icdp/utvardering/svenska-utvarderingar/>
- Martino, M. C. V. et al., (2005). *Evaluacion del programa «tambien soy persona» desde la percepción de los agentes institucionales y las madres capacitadas en seis municipios del departamento de Boyaca*. Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>
- Regjeringens strategi for forebygging i barnevernet. Felleskap – trygghet – utjevning* (2013).
Hentet 1. November 2013 fra <http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Rapporter/Forebyggingsstrategi.pdf>
- NOU 2010:7 (2010). *Mangfold og mestring. Flerspråklig barn, unge og voksne i opplæringssystemet*.
Hentet 1. november 2013 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2010/NOU-2010-7.html?id=606151>
- NOU 2010:8 (2010) *Med forskertrang og lekelyst. Systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn*.
Hentet 1. november 2013 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2010/nou-2010-8.html?id=616123>
- Savosnick, G. (2012). «*Det er vanskelig å være mor i Norge*»: *Oppdragelse i et flerkulturelt perspektiv*. (Masteroppgave. Høgskolen i Lillehammer, Avdeling for helse- og sosialfag).
Hentet 1. november 2013 fra http://www.nb.no/idtjeneste/URN:NBN:no-bibsys_brage_37808
- Säljö, R. (2000). *Læring i praksis; Et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag
- Selvik, S. (2002). *Mother-Child Interaction. Libanon*. Universitetet i Oslo. Institutt for spesialpedagogikk
- Schaffer, H.R. (1996). *Social Development*. London: Blackwell
- Sherr, L., Skar, A-M. S., Clucas, C., von Tetzchner, S. & Hundeide, K., (2014). *Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme*. *European Journal of Developmental Psychology*: 1-17. DOI: 10.1080/17405629.2013.793597
- Sherr, L., Skar, A-M.S., Clucas, C., von Tetzchner, S., & Hundeide, K. (2011a). *Evaluation of the Parental guidance programme based on the International Child Development Programme*.
Hentet 1. november 2013 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/bld/Nyheter-og-pressemedlinger/Nyheter/2011/evaluering-av-foreldreveiledning.html?id=654486>
- Skar, A-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (in press a). *The impact of parenting guidance for parents with an ethnic minority background*. *Nordic Journal of Migration Research* (i trykk).
- Skar, A-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (in press b). *The long-term efficacy of the International Child Development Programme for families residing in the general population*. *European Journal of Developmental Psychology*

- Skar, A-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (2014a). *Paradoxical correlates of parenting education in prison – Counterproductive intervention or first signs of responsible parenthood?* Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 15(1), 35-54.
- Skar, A-M. S., Sherr, L., Clucas, C. & von Tetzchner, S. (2014b). *Evaluation of follow-up effects of the International Child Development Programme on caregivers in Mozambique.* Infants and Young Children 27(2), 120-135. (Se også Skar, A.-M.S, Clucas, C., Sherr, L. & Hundeide, K. (2013). *The effect of ICDP intervention on caregivers in Mozambique. Personlig kommunikasjon / Hentet 1. november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>)*
- Skar, A-M. S., Abreu, R. M. & Vaughn, M. J. (2014) *Care for the whole child: Upgrading the quality of care of children in residential care in Mozambique through psychosocial and nutritional guidance.* Levert til publikasjon.
- Skar, A.-M. S. (2013a). *Support of fathers: The International Child Development Programme as a preventive measure in Norway.* Hentet 1. november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>
- Skar, A.-M. S. (2013b). *Guidance for coaches to enhance their interaction with children in the sports arena, based on the International Child Development Programme: A pilot project in cooperation with Vålerenga football.* Hentet 1. november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>
- Smith, L. og Ulvund S.E. (1999): *Spedbarnet.* Oslo: Universitetsforlaget
- St. meld. nr. 6 (2012-2013). (2012) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og felleskap.* Hentet 1. november 2013 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-6-20122013.html?id=705945>
- St. meld. nr. 34. *Folkehelsemeldingen. God helse – felles ansvar.* Hentet 1. november fra <http://www.regjeringen.no/pages/38307106/PDFS/STM201220130034000DDDPDFS.pdf>
- Sohl, K. (2010). *What happened after the training? Change in affect consciousness, attachment, alexithymia and empathy after training in International Child Development Program, ICDP.* (Magisteroppgave, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande) http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/02/katja_slutversion11.pdf
- Sroufe, L.A. (2005) Attachment and development: A longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7, s. 349-367
- Tekle, T. K. (2004). *Care and support in the classroom : the case of three teachers in their classroom in an elementary school in Addis Ababa, Ethiopia* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-9561>
- Tetzchner, S. von (2001): *Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen.* Oslo: Gyldendal Akademiske Forlag
- Toaca, M. (2005). *Bortom givandet och övergivandet: en fallstudie från en öppen förskola om personalens upplevelser av riskföräldrar, och den handledning personalen kan ge dessa föräldrar i uppfostran av de yngsta förskolebarnen.* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10856>
- Toverud, S. & Puja, J. (2010). *ICDP-programmets virkning: En evalueringsstudie om barnehagepersonells opplevelse av styrket omsorgskompetanse etter deltakelse i ICDP-programmets gruppeveiledning.* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/31324/ICDPprogrammetsxvirkning.pdf?sequence=1>
- Trevarthen, C. (1992): *And infant's movie for speaking and thinking in the culture I A. Heen Wold (red.): The Dialogue Alternative.* Scandinavian University Press. Oslo
- Varunek, V. (2006). *Teachers' mediation in initiating positive communication with parents.* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk) Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-12828>
- Pavlovic, (2005). *Communication between teacher and pupils in the classroom.* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk) Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10858>
- Popo, R. & Echeverry, M.E. (1994). *Final Phase Project evaluation in Colombia.* Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>.
- (Uten forfatter), (2000). *A preliminary report on the evaluation of the ICDP project in Angola.* Personlig kommunikasjon/ Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>.
- Ramey, C. og Ramey, L. S. (1998). *Early Intervention and Early Experience.* American Psychologist, 53 (2). S. 109-120
- Rogoff, B. (1990). *Apprenticeship in Thinking.* New York: Oxford University Press.
- Rosero, D. E. O., (2005). *I am a person too: Programa ICDP «Tambien soy persona». Proyecto con familias de personas desmovilizadas.* Hentet 1.november 2013 fra <http://www.icdp.info/downloads>.
- Rundskriv Q-16/2013 (2013). *Forebyggende innsats for barn og unge* Hentet 1.november 2013 fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rundskriv_Q16_2013.pdf
- Rundskriv Q-25/2005 (2005). *Barnevernet og det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier.* Hentet 1. november 2013 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv/2005/barnevernet-og-det-forebyggende-arbeidet.html?id=109480>
- Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Vygotsky, L. (1978): *Mind in Society: The development of higher psychological processes.* Cambridge: Harvard University Press
- Waldau, A. (2010). *Final report youth project.*
- Wertsch, J. (1985): *Vygotsky and the Social Foundation of Mind.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

APPENDIKS

Forskning på ICDP på omsorgsgivernivå per 15.12.13

Dette tillegget beskriver kort design og hovedfunn for de studiene og evalueringene av ICDP-programmet på omsorgsgivernivå i perioden september 2013 til desember 2013. Hoveddokumentet omtaler de mest relevante og valide funnene i mer detalj.

Studiene omtalt under er fremskaffet hovedsakelig ved hjelp av tre fremgangsmåter. Som en første oversikt ble «Evaluation Matrix 2013», tilgjengelig på ICDP's nettsider (<http://www.icdp.info/downloads>) anvendt. Denne oversikten er en kortfattet oppsummering av 82 rapporter, beskrivelser, studier og evalueringer av ICDP, utarbeidet av Ane-Marthe Skar ved Universitetet i Oslo. Kun tekster/artikler som omhandlet endringer på omsorgsgiver/barnnivå ble inkludert videre, mens tekster som kun evaluerte veilederes opplevelse eller lignende ikke ble inkludert. I tillegg til «Evaluation Matrix», ble det gjort søk på BIBSYS, SveMed+, CRISStin.no, Cochrane Library, PsycINFO, Medline, og PubMed (søkedato: 8.11.2013) med søkeordene «International Child Development Programme», og «ICDP». For det tredje ble ICDP Norge, ICDP International, ICDP-Sverige, BUFdir, samt forskere og ansatte ved ulike akademiske institusjoner i Norge, tilknyttet nettverket for ICDP i forskning og høyere utdanning. Kontaktet per e-post. Gjennom denne prosessen fremkom det totalt 37 studier som omhandler evaluering av ICDP-programmet på omsorgsgiver – og barnnivå. Når det gjelder tekstene nevnt i Evaluation Matrix var de fleste av dem ikke offentlige tilgjengelige da denne oversikten ble utarbeidet. Idet ovennevnte instanser ble kontaktet ble de også bedt om eventuelle fullstendige tekster nevnt i dette dokumentet. Mange, men ikke alle tekstene ble tilgjengelige på denne måten. Det har heller ikke vært mulig å få adgang til artiklene som er levert til-, og under utarbeidelse for publisering, men hovedfunnene i disse artiklene er beskrevet av en av forfatterne (Skar) i Evaluation Matrix, i tillegg til at funnene i artiklene hentet fra den norske studien delvis er presentert i en åpen rapport til norske myndigheter (se under). Tekstene som ikke har vært tilgjengelige i sin helhet er markert som «Mangler fulltekst» i oversikten under.

PUBLISERT/LEVERT TIL PUBLIKASJON I FAGFELLEVDERTE TIDSSKRIFT

Norge

Clucas, C., Skar, A-M. S., Sherr, L. & von Tetzchner, S. (in press). *Mothers and fathers attending the International Child Development Programme (ICDP)*. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*

Pre-post design med 105 mødre og 36 fedre som fylte ut spørreskjemaer før og etter ICDP-deltakelse. Resultatene viste at mødre og fedre viste lik endring med tanke på foreldreatferd, men samtidig at det også var flere forskjeller mellom kjønnene med tanke på endringer fra før til etter foreldreveiledning: Til forskjell fra fedrene oppga mødre en signifikant nedgang i barnets vanskeligheter, mens fedre oppga en signifikant høyere grad av selvtillit og lavere grad av angst etter kurset.

Foreløpige oppsummerte resultater fra studien er presentert i egen evalueringsrapport til myndighetene, se under.

Sherr, L., Skar, A-M. S., Clucas, C., von Tetzchner, S. & Hundeide, K., (2013). *Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme*. *European Journal of Developmental Psychology*: 1-17. DOI: 10.1080/17405629.2013.793597

Evaluering av ICDP i den generelle befolkningen i Norge. Pre-post design med sammenligningsgruppe. Naturlig intervensjonsgruppe (n= 141) og sammenligningsgruppe (N= 79). Foreldre i ICDP-gruppen viste forbedrede foreldrestrategier, og opplevd evne til å lede barnet, samt mindre uro hos barnet etter kurset. I sammenligningsgruppen ble noen skårer dårlige, de fleste skårene endret seg ikke. Forskningsprosjektet ble finansiert av BLD.

Skar, A-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (in press, 2014). *The impact of parenting guidance for parents with an ethnic minority background*. *Nordic Journal of Migration Research* Pre-post målinger med spørreskjema av to grupper mødre: etnisk minoritetsmødre (n= 29) og etnisk norske mødre (n= 105), samt semi-strukturerte intervjuer med en undergruppe av minoritetsmødrene (12 stk). Studien fant forskjeller mellom gruppene med tanke på foreldreomsorg (parenting) og psykososiale utfall for ICDP. ICDP-deltagelse var forbundet med styrket positiv disiplin og ledelse av barnet (child management), forbedrede foreldrestrategier og redusert angst og sinne i begge grupper, men var kun signifikant blant de norsktalende mødrene. Minoritetsgruppen viste en nedgang i selvtillit, lykke med partner, og totale vanskeligheter hos barnet, men endringene var ikke signifikante. I intervjuene fremhevet de urdu-talende forbedret kommunikasjon og regulering, bedre familieforhold og livskvalitet, mens den norsk-talende gruppen fortalte om økt bevissthet og mestringstro og et mer positivt fokus.. Prosjektet var et samarbeid mellom University College London, Universitetet i Oslo og ICDP International. Foreløpige oppsummerte resultater fra studien er presentert i en egen evalueringsrapport til myndighetene, se under.

Skar, A-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (2014). *Paradoxical correlates of parenting education in prison – Counterproductive intervention or first signs of responsible parenthood?* *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 15(1), 35-54.

Pre-post målinger med spørreskjema av to grupper fedre som deltok i ICDP i Norge; fedre som satt i fengsel (n= 25) og fedre fra den generelle befolkningen (community fathers, n= 36). Spørreskjema og semi-strukturerte intervjuer (20 stk) av fedre i fengsel. Fængselsgruppen selvrapporterte bedre foreldreferdigheter og dårligere psykososial helse enn sammenligningsgruppen før ICDP. Begge grupper hadde forbedrede foreldrestrategier. Sammenligningsgruppen forbedret seg på en rekke mål, mens fængselsgruppen hadde like, eller lavere skåre. De fængslede fedre beskrev at de ble mer bevisst sin foreldrerolle, men opplevde også programmet som følelsesmessig utfordrende. ICDP kan ha bidratt til å overvinne en «fængslingsprosess» hvor den «fængselsidentiteten» overskygger foreldreidentiteten, gjennom å gjøre dem mer bevisst på egen foreldreansvar.

Skar, A-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (in press). *The long-term efficacy of the International Child Development Programme for families residing in the general population*. *European Journal of Developmental Psychology*

En gruppe fra den generelle befolkningen som deltok på ICDP (N = 79) og en sammenligningsgruppe (N = 62). Spørreskjemaer på foreldreomsorg, psykososial fungering og barnets vanskeligheter før ICDP, rett etter ICDP, og 6-12 måneder etter ICDP-programmet.: ICDP-gruppen viste signifikant forbedrede score på foreldreomsorg, mindre ensomhet, og trender mot økt selvtillit/mestringstro i forhold til sammenligningsgruppen 6-12 måneder etter ICDP-gruppen rapporterte også at deres barn brukte betydelig mindre tid på TV og dataspill, samt en trend mot å rapportere færre vanskeligheter hos barna.

Bosnia-Herzegovina

Dybdahl, R. (2001). *Children and Mothers in War: An Outcome Study of a Psychosocial Intervention Program*. *Child Development*. 17 (4), s. 1214-1230.DOI: 10.1111/1467-8624.00343

Pre-post randomisert kontrollert design med 42 mødre som deltok i ICDP-grupper (med lokale tilpasninger), og 42 mødre i kontrollgruppe (mottok kun medisinsk hjelp) i krigsrammede Bosnia-Herzegovina. Det ble utført intervjuer og tester med informasjon om krigseksponering, mental helse, psykososial fungering, intellektuelle evner, samt fysisk helse. Programmet hadde en positiv effekt på mødres helse, barnas vektoppgang, og en rekke mål på barnets psykososiale fungering og mentale helse, mens det ikke var forskjeller i gruppene på de andre målene.

Mosambik

***Evaluation of follow-up effects of the International Child Development Programme on caregivers in Mozambique*. *Infants and Young Children* 27(2), 120-135.**

Studie av ICDP med foreldre i Mosambik. Post-intervensjon og sammenligningsgruppedesign med spørreskjema. En gruppe (n= 75) hadde tidligere deltatt på ICDP, og en gruppe hadde ikke (n=69). ICDP-gruppen rapporterte færre psykiske helseproblemer og bedre livskvalitet enn sammenlignings-

gruppen. ICDP-gruppen rapporterte også færre atferdsvansker hos barna, og høyere selvtillitsskåre enn sammenligningsgruppen. ICDP-gruppen hadde også høyere sannsynlighet for å rapportere at de hjelper barnet til å nå ett høyere selvstendighetsnivå gjennom å gi forklaringer og hjelpe barnet til å fokusere oppmerksomheten. *Foreløpige oppsummerte resultater fra studien er presentert på www.icdp.info/downloads.*

Skar, A-M. S., Abreu, R. M. & Vaughn, M. J (2014). *Care for the whole child: Upgrading the quality of care of children in residential care in Mozambique through psychosocial and nutritional guidance*.

Levert til publikasjon. Studie av ICDP i Mosambik, med pre-post design med sammenligningsgruppe. Før-etter data ble samlet fra 40 profesjonelle omsorgsgivere som arbeider på barnesentre med foreldreløse og sårbare barn/ungdom, og 40 ungdom fra de samme sentrene, og 40 omsorgsgivere og 40 ungdommer fra barnesentre der de ansatte ikke mottok ICDP-veiledning.

NORDISKE STUDIER AV UTFALL (IKKE PUBLISERT I TIDSSKRIFT)

Berggren, L. (2005). *Effekter på skolans arbetsmiljö och lärande*.

Hentet 1.november 2013 fra http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/02/effekter_pa_skolans_arbetsmiljo_och_larande.pdf

Case-kontrollstudie. Seks svenske skoler hadde innført ICDP ble sammenlignet med kontrollskoler. Fant at skolene som hadde innført ICDP både gjorde det bedre enn tidligere på nasjonale prøver på to klassetrinn, men også forbedret sine resultat ifht kontrollskolene. Lærerne rapporterte også om en markant effekt på arbeidsmiljø og trivsel på skolen. Klasseromsstemningen var også rapportert som bedre på ICDP-skoler.

Hundeide, K. (2002). *Rapport fra utprøving av ICDP Programmet i fem skoler på Sunnmøre*

Intern rapport. Refleksjonsgrupper basert på ICDP-programmet, med 15 lærere. Lærerne uttrykker en viktig endring som følge av en positiv redefinering av hver elev. ICDP har ifølge lærere ført til en klar positiv endring. Lærerne fortalte om økt bevissthet overfor seg selv og overfor elevene sine. De aller fleste opplevde at de hadde hatt stort utbytte av å ha deltatt i prosjektet. Deltakelse hadde økt deres bevissthet om hvordan de fungerte som lærere i forhold til elevene. Fulltekst mottatt på e-mail.

Hundeide, K. & Hillestad (1994). *The Bergen research study*.

Intern rapport, med målgruppe helsesøstre og mødre. Pre-post design med kontrollgruppe. Anvendt intervju, selv-rapport, observasjon og video som informasjonskilder. 45 mor/barndyader som deltok på ICDP, og 30 dyader i sammenligningsgruppen. Studien fant en mer positiv oppfatning av barnet etter ICDP. På 7 av 8 «CDP»-kriterier for godt samspill var det signifikant forbedring hos ICDP-deltagerne. Intervensjonen varte i tre måneder og ble utført av helsesøstre. Resultatene viste også at helsesøstrene hadde hatt godt utbytte av veiledningen de fikk. Mødrene selv mente de hadde hatt godt utbytte av deltakelsen og at den følgelig hadde vært positiv for barna.

Mottatt på e-mail. Oppsummerte resultater fra studien er presentert på http://www.icdp.info/var/uploaded/2013/11/2013-11-15_08-32-22_norway_1992_research_study.pdf)

Sherr, L., Skar, A-M.S., Clucas, C., von Tetzchner, S., & Hundeide, K. (2011). *Evaluation of the Parental guidance programme based on the International Child Development Programme*.

Rapport til norske myndigheter. Benyttet pre-post sammenligning med spørreskjema, intervjuer med omsorgsgivere, og loggbøker fra veiledere. Totalt deltok 414 foreldre i ICDP-grupper og 157 i sammenligningsgruppen i den første fasen av evalueringen ved å svare på spørreskjemaet, og 204 i ICDP-grupper og 79 i sammenligningsgruppen svarte på det andre spørreskjemaet etter ICDP-kurset. Totalt ble 63 foreldre intervjuet, og 22 foreldre deltok i videostudien sammen med barnet sitt. Totalt 172 veiledere og 35 trenere svarte på spørreskjemaene, og 13 veiledere og 16 trenere ble intervjuet. Det ble levert inn loggbøker fra 22 grupper.

- Studien av den generelle befolkningen hadde 141 foreldre i intervensjongruppen, og 79 foreldre i sammenligningsgruppen. Sammenligningsgruppen her bestod av foreldre som ikke deltok på ICDP og som ble kontaktet via helsestasjoner og barnehager.
- Studien av mødre med minoritetsbakgrunn hadde 31 deltakere i intervensjonsgruppen, og en sammenligningsgruppe med mødre som deltok på ICDP for den generelle befolkningen (n= 105).
- 25 fedre i fengsel fylte ut spørreskjema både før og etter ICDP, og sammenligningsgruppen var her fedre som deltok på ICDP for den generelle befolkningen (n= 35).

Rapporten konkluderer med at man finner positive effekter med tanke på: 1. Positiv disiplin 2. Foreldrestrategier og emosjonell involvering (engagement) i barnet. 3. Omsorgsgiveres holdninger til barneoppdragelse og egen opplevelse av å mestre barna 4. Omsorgsgiveres selvtillit 5. Omsorgsgiveres angst, sinne og konsentrasjon. 6. Husholdningsuro (household commotion) 7. Barns generelle stressnivå og sosiale svakheter.

Hentet 1. november 2013 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/bld/Nyheter-og-pressemeldinger/Nyheter/2011/evaluering-av-foreldreveiledning.html?id=654486>

Skar, A.-M. S. (2013). Guidance for coaches to enhance their interaction with children in the sports arena, based on the International Child Development Programme: A pilot project in cooperation with Vålerenga football

Rapport basert på et pilotprosjekt hvor trenere i Vålerenga fotballklubb gikk på et 1+ 1 dagers kurs i ICDP, med 1 måneds mellomrom. 17 trenere fylte ut spørreskjema før første kursdag, og 11 trenere fylte ut skjema etter både første og andre kursdag. Spørreskjemaet bestod av 21 positive utsagn relatert til ICDP's tema for godt samspill (tilpasset trener-spiller relasjonen), hvor trenerne skulle si seg mer eller mindre enig. Etter ICDP-kurset økte skårene på 16 av 21 påstander, og det var en signifikant endring i hvilken grad treneren opplevde at barna stolte på ham/henne dersom hun/han erfarte noe vanskelig. En tematisk analyse av åpne spørsmål i spørreskjema fant at trenerne opplevde ICDP som nyttig, og opplevde at de var mer bevisst i sitt samspill med spillerne, at de var mer positive og mer opptatt av å forstå barna. I fokusgruppeintervju fire måneder etter ICDP-opplæringen fant man at trenerne opplevde at kurset hadde endret hvordan de oppførte seg overfor barna, ved at de brukte mer tid, var roligere og at synet deres på barn hadde endret seg.

Tilgjengelig på <http://www.icdp.info/downloads>

Skar, A.-M. S. (2013). Support of fathers: The International Child Development Programme as a preventive measure in Norway.

Rapport basert på et pilotprosjekt der målet var å styrke positive foreldrepraksiser hos fedre. Før-etter data med spørreskjema ble innhentet fra 16 fedre. Fedrene oppga en relativt høy grad av vanskeligheter hos barnet, men en nedgang etter kursdeltakelse, samt bedre kommunikasjon med barnet.

De oppga videre at de var blitt mer bevisste, og rapporterte en nedgang i bruk av negativ grensesetting og en økning av bruk av positiv grensesetting. Samarbeid mellom Universitetet i Oslo, Oslo kommune og RBUP, og finansiert av Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justisdepartementet. www.icdp.info/downloads

Waldau, A. (2010). Final report youth project

Prosjektrapport. Pre- og post måling med 30 ungdommer (11 jenter og 19 gutter) som deltok i ICDP-programmet på offentlige skoler i Sverige .De fylte ut setningen « I think I am». Resultatene tyder på at alle tre klassene økte deres estimer for selvtillit etter fullført veiledning. «The total increase equivalent to a stanine which is a result that can be interpreted as the program's impact.»(?) (Se «Evaluation Matrix» på www.icdp.info/downloads). Mangler fulltekst.

NORDISKE EVALUERINGER FRA VEILEDERE

(Ikke direkte på omsorgsgivernivå, men hvor omsorgsgiveres opplevelse av ICDP er viktig del av rapporten)

Fjellvang, (1997). Undersøkelse av praktisk nytteverdi av programmet i retrospektiv.

Undersøkelse av praktisk nytteverdi av programmet i retrospektiv. 95% av veiledere svarer ja, nyttig, og 97% svarer ja, fått ny kunnskap og ferdigheter. Mangler fulltekst.

Sherr, L., Clucas, C., Skar, A.-M. S., von Tetzchner, S. Hundeide, K. & ICDP team (2011). Facilitator report.

Undersøkte implementeringen av ICDP-programmet i Norge. 172 veiledere svarte på spørreskjema om anvendelse og implementeringen av ICDP-programmet. Resultatene viste at programmet ble positivt evaluert av ICDP-sertifiserte veiledere, at det stort sett implementeres ut fra anbefalinger og at veiledere bruker programmet i sitt daglige arbeid med barn og foreldre. Barrierer mot å holde flere grupper for omsorgsgivere ble hovedsakelig knyttet til utfordringer ift tid og penger, og flere rapporterte utfordringer med rekruttering til programmet. Rapport til Barne- Likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet 1. november 2013 fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rapporter/2011/foreldreveiledning_norsk.pdf

RAPPORTER OG EVALUERINGER FRA IKKE-NORDISKE LAND

Egebjerg, I., Hundeide, K. & Mendes, P. (2000). Evaluation of the quality and effect of the ICDP program in schools in Angola.

Intern rapport av ICDP-implementering på offentlige skoler i Luanda, Angola. Det ble først utført seks fokusgruppeintervjuer med lærere. Av resultatene fra disse intervjuene ble det laget og gitt ut spørreskjema til 18 lærere. Det endelige spørreskjemaet var basert på resultatene fra disse spørreskjemaene. 373 angolske lærere fylte ut spørreskjema etter intervensjonen (23 påstander om programmet). Lærerne rapporterte å ha blitt bedre lærere og om bedre atmosfære på skolen. Videre rapporterte lærerne å være mer sensitive, med mer fokus på de positive kvalitetene til barnet, og også at de var bedre foreldre for egne barn. Lærerne rapporterte også om bedre emosjonell kontakt, ved at de lytter mer, følger barnets initiativ, viser mer kjærlighet og mindre brutalitet. Lærerne opplevde at barnet likte skolen bedre, hadde mer tillit til lærere og var mindre redde. Tilgjengelig på www.icdp.info/downloads

Flakk, G., (2000). ICDP Macedonia Evaluation report

Personale fra «Centres of Social Work»; institusjoner for barn; og familiesentre gjennomgikk «egen-treninger» med å lede ICDP-grupper for flyktninger, foreldre til handikappede barn, foreldre til ungdomskriminelle, fosterforeldre, alenemødre, Romfolk-mødre og adoptivforeldre. 39 (av 48) ICDP-veiledere ble intervjuet etter ICDP, samt at kvalitative inntrykk fra trenere, veiledere, foreldre og ungdomsledere ble benyttet i rapporten. Det konkluderes med at programmet skaper entusiasme. 82% beskriver programmet som nyttig eller veldig nyttig, og at man har en mer positiv holdning til barna. Noen mente at de brukte mer tid med barna, og roste barna mer. 97% mente at programmet hadde en positiv effekt på barna. Prosjektet ble finansiert av UNICEF. Tilgjengelig på www.icdp.info/downloads

Larnyoh, J. (2012). Training of caregivers in the use of the ICDP principles in the developmental process of the child.

Grupper for 16 profesjonelle omsorgsgivere i førskole/barnehage i Ghana. Spørreskjema. Omsorgsgivere rapporterte en viss holdningsendring med tanke på hvordan de var sammen med barna. Samspillet var i større grad på barnets premisser («child based»), og foreldrene rapporterte at de var mer tålmodige med barnet. Mangler fulltekst.

Popo, R. & Echeverry, M.E. (1994). Final Phase Project evaluation in Colombia.

145 mødre fra den generelle befolkningen i Jamundi, Colombia som hadde deltatt på ICDP. Pre-post design med spørreskjema, samt feltdagbøker fra veiledere og deltagere. I feltdagbøkene uttrykte ICDP-veilederne at deltagerne endret holdninger til mishandling av barn (corrected mistreatment

attitudes). Ved hjemmebesøk med eksterne observatører ble det rapportert om mer toleranse, ro og flere forklaringer når det ble gitt forbud, noe som hjalp barna til å akseptere grensene som ble satt. Rapporten konkluderer med at forholdene innad i familien og mellom mennesker i samfunnet ble forbedret. Tilgjengelig på www.icdp.info/downloads

(Uten forfatter), (2000), A preliminary report on the evaluation of the ICDP project in Angola

Rapport av ICDP-implementering på skoler i Luanda, Angola. Man brukte 10 kasustikker og «fieldnotes» med video, samt 48 spørreskjema utfylt av lærere. Resultatene indikerer at lærerne opplever bedre emosjonell kommunikasjon med barnet. Noen kasustikker indikerer dramatiske endringer i samspeillet mellom lærer og barn, og at barnet er mindre redd for voksne. Mottatt på e-mail.

RAPPORTER OG EVALUERINGER KUN TILGJENGELIG PÅ SPANSK

(oppsummering på engelsk i «Evaluation Matrix»)

Armstrong, N. et al., 2007. Evaluación Interna Programa ICDP «También soy persona»

Intern evaluering av ICDP. Studier av grupper bestående av foreldre som tidligere var geriljasoldater. Intervjuer (45 stk), spørreskjema, samspillsopptak på video (40 stk), observasjon, «dagbøker», andre «monitoring tools» fra prosjektet, sjekklister. Foreldrene rapporterte positive endringer i egen oppfatning av foreldrerollen, og at kommunikasjonen med barna ble bedre. Tilgjengelig på www.icdp.info/downloads. Mottatt utfyllende oppsummering på e-mail.

Forero, O.S., Perczek, R. & Riaga, S., 2010., Evaluación del proyecto «Consolidal ICDP «También soy persona» Para el Óptimodesarrollo Psicosocial de niñas y niños menores de seis años, en el departamento del Huila, Colombia».

Intern evaluering av ICDP i Huila-provinsen, Columbia med omsorgsgivere og foreldre, ICDP-veiledere og «promotører» (trenere?). Pre-post design uten kontrollgruppe med 222 prosjektdeltagere. Anvendt spørreskjema, intervju, analyse av 60 filmede samspill pre- og post og med eksperimentgruppe og kontrollgruppe. Analyse av prosjektdokumentasjon, 45 kasusstudier. Tematisk analyse av intervju, filmer og spørreskjema. Det blir konkludert med ICDP styrket og støttet positive omsorgsstrategier hos både ansatte i helse, utdanning, og barneomsorg, og hos mødre i den generelle befolkningen (community mothers) og beriket deres roller og samspill med barn. Forskningen ble finansiert av UNICEF. Tilgjengelig på www.icdp.info/downloads. Mottatt utfyllende oppsummering på e-mail

Hernandez, R.E.G, Hurtado, H., Gómez, Y., Aristizabal, C. A., Montoya, D. et al., 2005. Riesgo e interacción donde se implemento el programa internacional de desarrollo infantil (ICDP) en Antiquia- Columbia.

Rapport etter implementering av ICDP i Antigua, Columbia med foreldre som er flyktninger eller er blitt tvangsflyttet av andre grunner (displaced). Det ble utført en analyse av kulturell kontekst og evaluering av ICDP's påvirkning på omsorgsgiver-barn samspill, med observasjon av 21 omsorgsgiver-barn dyader før og etter ICDP. Det blir konkludert med at ICDP bidro til å øke omsorgsgivernes evne til å vise følelser, kommunisere med-, og veilede barna. Tilgjengelig på <http://www.icdp.info/downloads>

Martino, M. C. V. et al., 2005., Evaluación del programa «también soy persona» desde la percepción de los agentes institucionales y las madres capacitadas en seis municipios del departamento de Boyaca.

Studie av ICDP-implementeringen i Boyaca, Columbia. ICDP-prosjektet trente personal fra et nettverk for sosiale tjenester, utdanning og helsetjenester som så trente flere av deres egne ansatte som arbeider med familier og barn. Spørreskjema og intervju, kasusstudier, pre- og post observasjon av foreldre-barn samspill ble benyttet. 252 veiledere, 132 trenere («promotors») og 18 kasusstudier. Omsorgsgivere uttrykte at ICDP var nyttig for å reflektere rundt familiens liv, kommunikasjon med barn på jobben og hjemme, og gjorde at de ble mer klar over hva de trengte å gjøre for å forbedre livet deres og forholdet dem imellom. Tilgjengelig på <http://www.icdp.info/downloads>

Rosero, D. E. O., (2005). I am a person too: Programa ICDP «También soy persona». Proyecto con familias de personas desmovilizadas.

Rapport etter implementering av ICDP i provinsen Nariño, Columbia. Intervju, spørreskjema (214), Likert-spørreskjema (93), kasusstudier (9), observasjon av samspill, verbale og skriftlige rapporter, videoopptak og dokumenter fant en økt foreldre-barn kontakt og bedret kommunikasjon. Foreldre forstod deres verdi som omsorgsgivere bedre: Fra aggresjon til mangel på toleranse, emosjonell inntoning, empati, tålmodighet, samarbeid. Barna virket varmere (affectionate), mer sosiale og forstående; og uttrykker deres følelser og emosjoner. Tilgjengelig på www.icdp.info/downloads

STUDENTOPPGAVER

Oppgaver fra Norden

Bostrøm, H. & Rydholm, P. (2010). Does the educational program– international child development program, ICDP – affect adolescents reflective function (RF)? (Magisteroppsats, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande). http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/02/uppsatsen_bostromrydholm2.pdf

Forsgren, L. (2010) Do training in the ICDP programme increase affect consciousness among adolescents? Bidrar Vägledande samspill/ICDP till att öka ungas affektmedvetenhet? (Magisteroppsats, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande). http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/03/louise_forsgren_uppsats_20100.pdf

Grut, H. & Standnes, T. (2009). Opplæring av barnehageansatte i ICDP-programmet. (Masteroppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet 1. november 2013 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32135/DuoxMasterxFinale.pdf?sequence=1>

Kolstad, S. (2009). «Du forstår hva jeg vil, ikke sant?»: ICDP-programmet brukt i utviklingsarbeid i forhold til barn med spesielle behov. (Masteroppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet 1. november 2013 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32106/lie.pdf?sequence=1>

Lindstrøm, Å. (2006). International Child Development Programmes based on a new approach to children in society. (D-uppsats, Ørebro Universitet. Pedagogiska institutionen). Hentet 1. november 2013 fra <http://www.icdp.se/stiftelsen-icdp/utvardering/svenska-utvarderingar/>

Savosnick, G. (2012). «Det er vanskelig å være mor i Norge»: Oppdragelse i et flerkulturelt perspektiv. (Masteroppgave. Høgskolen i Lillehammer, Avdeling for helse- og sosialfag). Hentet 1. november 2013 fra http://www.nb.no/idtjeneste/URN:NBN:no-bibsys_brage_37808

Sohl, K. (2010). What happened after the training? Change in affect consciousness, attachment, alexithymia and empathy after training in International Child Development Program, ICDP. (Magisteroppsats, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande) http://www.icdp.se/wp-content/uploads/2013/02/katja_slutversion11.pdf

Toverud, S. & Puja, J. (2010) ICDP-programmets virkning: En evalueringsstudie om barnehagepersonells opplevelse av styrket omsorgskompetanse etter deltakelse i ICDP-programmets gruppeveiledning. (Masteroppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet 1. november 2013 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/31324/ICDPprogrammetsxvirkning.pdf?sequence=1>

STUDIER FRA UTENFOR NORDEN

Arnesen, A. (2000). Barns omsorgssituasjon og utviklingsmuligheter i barnehjem i nordvestrussland. En studie av et tidlig intervensjonsprogram. The International Child Development Programme. (Hovedoppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Personlig kommunikasjon.

Bjørnstad, S. 2013. Fra hard disiplin til regulerende dialog? Om endring av oppdragelsesstil etter deltagelse på International Child Development Programme (ICDP) i Sør-Afrika. Hentet 16.november 2013 fra <http://www.icdp.info/evaluation-of-icdp-in-south-africa>

Enzabo, B. A. (2005). Care and the influence of fram factors in the classroom: a case study of the teachers in one of the primary schools in Addis Ababa. (Masteroppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10853>

Godana, A. H. (2005). Positive teacher-pupil interaction and challenging behaviours in elementary classrooms: an intervention study in an elementary school in Addis Ababa, Ethiopia. (Masteroppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10834>

Larsonn, S. & Malmgren, V. (2010). Emotional Availability Scales in Tanzania- preliminary findings. *Mangler fulltekst.*

Pavlovic, T. (2005.) Communication between teacher and pupils in the classroom. (Masteroppgave i spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10858>

Selvik, S. (2002). Mother-Child Interaction. Libanon. Universitetet i Oslo. Institutt for spesialpedagogikk. *Mangler fulltekst.*

Tekle, T.K. (2004). Care and support in the classroom: the case of three teachers in their cassroom in an elementary school in Addis Ababa, Ethiopia (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-9561>

Toaca, M. (2005). Bortom givandet och övergivandet: en fallstudie från en öppen förskola om personalens upplevelser av riskföräldrar, och den handledning personalen kan ge dessa föräldrar i uppfostran av de yngsta förskolebarnen. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-10856>

Varunek, V. (2006), Teachers' mediation in initiating positive communication with parents. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:-no-12828>